

ГОЛОС КРЫМА

Bolos Krima — Die Stimme der Krim

К ПРИКАЗУ О СДАЧЕ ИЗЛИШКОВ ПРОДУКТОВ

10 декабря 1941 года командование Германской Армии в Крыму объявило приказ о сдаче населением города Симферополя излишков продуктов питания на склады Городской Управы. Это мероприятие Германского командования вызвано необходимостью предостеречь от голода, угрожающей населению, не имеющему запасов продовольствия. Нельзя толковать издаваемый приказ так, что изъятие у населения излишки продуктов питания будет использоваться для нужд Германской Армии. Такое толкование приказа может быть допущено лишь враждебными элементами. Германское командование достаточно обеспечено средствами...

ферополя путем грабежа при обрели запасы продуктов на несколько лет, а то время как другая часть населения не имеет необходимого питания и на один день и буквально стоит на пороге голодной смерти, если вовремя не будет протянута ему рука братской помощи.

Каждый гражданин, любящий свою родину и свой народ, должен бы злодеяние, произведенное от своих же соотечественников, считать не только позором, но и преступлением.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

С 1 апреля 1942 г. выдвигаются в район Симферополя индустриальные предприятия в пределах 4-километровой зоны вокруг г. Симферополя и др. населенных пунктов.

1. Берлин-Аобах. 12 км.
2. Нахичевань-Аобах. 12 км.
3. ...

ОТ ГОРОДСКОГО КОМАНДАВАНИЯ

Ввиду...

ОКУПАЦИОННЫЙ РЕЖИМ В КРИМУ 1941-1944

... автотранспорт на территории города Крима.

Для успешнейшей работы по расширению железнодорожной сети крымского края и вывоза транспортных средств для перевозки материалов.

Карта операций в Крыму

От Ортскоменданта

В течение жизни человек должен стремиться к совершенствованию своего интеллекта, к приобретению новых знаний, к расширению своего кругозора.

за материалами прессы оккупационных властей

... материалы прессы оккупационных властей.

70 советских самолетов

В оккупации три дня германские истребители сбили 70 советских самолетов.

ОТ ГЕРМАНСКОГО ГЛАВНОГО КОМАНДОВАНИЯ

К сведению населения Крима

4 января врагу удалось высадить в городе Евпатории войсковые части и занять собою с жителями часть города.

Предпринятой немедленно контратакой германскими соседней итеркурирующей враг был вытеснен из города и уничтожен.

При занятии Крима Германское Главнокомандование вело войну, согласно международному праву и, как всегда, против волеизъявления народа. Вспомогательные силы врага, такая односторонняя и насильственная диктатура.

города Евпатории злоупотребили, изымая двери и, с одной стороны, живо показывая германским войскам дружелюбие, тайно хранила оружие, а с другой стороны, даже приняла участие, сообщая с советскими войсками, о скрытом бою против германских войск.

Ввиду такого нечестного поведения эта часть жителей г. Евпатории лишилась себе защиты международного права. Вина была возложена на виновных местному наказанию: их расстреляли, а дома преступников разрушили.

ферополь — Карасубазар — Старый ферополь для населения впрямь до изменения запрещается.

Нарушающие это распоряжение будут арестованы и на долгий срок заключены в лагере. Ночью, т. е. с наступлением темноты, каждое лицо гражданского населения, встречающееся на этой дороге или в километрах в ее окрестности, — будет без ослепки застрелено.

Старшим сел или населенных пунктов, находящихся вблизи вышеуказанной дороги, обязаны немедленно опубликовать это распоряжение всему населению.

Германское Главнокомандование, 14.1.1942 г.

ПРИКАЗ

Мне стало известно об отказе торговцев принимать советские деньги. Рубль является такой же...

... с т. д. сберечь от случайных, тем, кому наступило время объявить вышесказанные ценности своим организациям.

Тем же элементам, которые прислаивали себе эти ценности и объявлением дается последняя возможность безжалостно возвратиться к ним и своим.

Кроме того, всему дружественному и Германии настроенному населению предлагается ознакомиться с историей и культурой Крыма, а также с историческими памятниками, которые являются достоянием всего человечества.

Исключительно отсюда все и исключительно с целью ознакомления с историей и культурой Крыма, а также с историческими памятниками, которые являются достоянием всего человечества.

ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ В КРИМУ

1941-1944 рр.

**ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРЕСИ
ОКУПАЦІЙНИХ ВЛАСТЕЙ**

Упорядник В. М. Гуркович

СІМФЕРОПОЛЬ
«ТАВРІЯ»
1996

ББК 63:3 (0) 62 (2Ук-4 Крм)
0-49

*Матеріали підготовлені Державним
архівом Автономної Республіки Крим*

Переклад з російської

Окупаційний режим в Криму: 1941 - 1944 рр. За матеріалами
0-49 преси окупаційних властей: Пер. з рос. /Упоряд. В. М. Гуркович.—
Сімферополь: Таврія, 1996. — 120 с.

До збірника увійшли накази, розпорядження, оголошення, повідомлення німецьких окупаційних властей, опубліковані в 1941—1944 рр. на сторінках профашистської газети «Голос Крима».

Для викладачів вищих і середніх спеціальних закладів, наукових співробітників, аспірантів, вчителів, студентів, працівників музеїв, архівів і т. д.

ISBN 3-7780-0573-3

© В. М. Гуркович,
упорядкування, 1996

П Е Р Е Д М О В А

Важливим і багатоплановим, але зовсім не дослідженим джерелом інформації про події в окупованому Криму є періодичні видання Міністерства пропаганди фашистської Німеччини російською і кримськотатарською мовами. Осібне місце посідає газета «Голос Крима», яка виходила в Сімферополі з 12 грудня 1941 р. до 9 квітня 1944 р. (всього випущено 338 номерів). Принципи, методи, система і форма подання матеріалів у цьому виданні заслуговує всебічного вивчення. Зокрема, газета систематично друкувала програмні звернення, накази, різні вказівки, попередження і оголошення, які видавали німецькі власті різних рівнів — від Німецького головного командування м. Сімферополя і начальника поліції.

Німецькі власті видали немало наказів міського, районного і загальнокримського масштабів, особливо в 1941 — 1942 рр., але не всі вони публікувалися на сторінках «Голоса Крима». В той же час, як правило, практично всі німецькі розпорядження (від глобальних до найприватніших) дублювалися або переказувалися в наказах і розпорядженнях різноманітних служб і «департаментів», які знаходилися під німецьким контролем (наприклад, міська управа Сімферополя) або безпосередньо відверто працювали на Німеччину і Вермахт (Бюро праці, WIKO Криму, тобто Господарське управління).

Накази, розпорядження і звернення вище зазначених структур друкувалися частіше, ніж накази та інші розпорядження державних і воєнних організацій нацистської Німеччини. Незважаючи на це, остання категорія різних розпоряджень і вказівок за статусом була безперечно першою. Наприклад, наказ про страту того чи іншого жителя Криму міг віддати тільки представник німецької воєнної адміністрації. Окупаційні власті визначали всі сторони життя кримчан, у всякому випадку — зовнішнього життя.

Всі наведені документи умовно можна поділити на шість категорій: воєнного характеру, репресивного, адміністративного, ідеологічного, національного і господарського. При цьому деякі документи можуть бути кваліфіковані за кількома статтями. Наприклад, розпорядження каменданга м. Сімферополя про перейменування вулиць («Голос Крима», 11 січня 1942 р.) має і адміністративне, й ідеологічне значення. Повідомлення («Голос Крима», 3 травня 1942 р.) про розстріл Миколи Грошиліна «за

антинімецькі переконання і наклеп на Німецьку армію» належить до категорії ідеологічної і репресивної.

Відібрані для публікації документи наводяться в перекладі з російського оригіналу. У примітках зазначаються обставини появи деяких розпоряджень, їх характерні особливості, відзначаються фактичні неточності, граматичні та стилістичні помилки.

Публікація розрахована, в першу чергу, на учителів історії, музейних працівників, краєзнавців і всіх, хто цікавиться минулим своєї Вітчизни і рідного краю.

Ці накази, розпорядження і оголошення півстоліття тому читалися всіма (!) мешканцями Криму — в них було зосереджено найголовніше, від них залежали життя і смерть.

В. ГУРКОВИЧ.

*Газета «Голос Крыма»
21 грудня 1941 р.*

ДО НАКАЗУ ПРО ЗДАЧУ ЛИШКІВ ПРОДУКТІВ

16 грудня 1941 року командування Німецької Армії в Криму оголосило наказ про здачу населенням міста Сімферополя лишків продуктів харчування на склади Міської Управи ¹. Цей захід Німецького командування викликаний необхідністю запобігти голодуванню населення, яке не мало продовольчих запасів. Не можна тлумачити виданий наказ так, що вилучені у населення лишки продуктів харчування будуть використані для потреб Німецької Армії. Таке тлумачення наказу може допускатися лише ворожими елементами. Німеччина має в своєму розпорядженні достатньо продовольчих запасів, особливо хлібних, і німецькі солдати не мають в цьому ніякої недостатчі.

Німецьке командування разом з Міською Управою заклопотане тільки одним — якнайшвидшим відновленням нормального життя в Криму, для чого й вживаються усі відповідні заходи. Виведений з ладу залізничний транспорт тимчасово ускладнює доставку продовольства з інших областей і країн, а більшовицька кліка, котра наживала п'ятами, захопила всі цінності, решту спалила, кинувши народ напризволяще. Знищивши продовольчі запаси, більшовики прирекли народ на голодування, а те, що вони не змогли знищити, було розкрадено випущеними з в'язниць кримінальними елементами і несвідомою частиною населення.

Врешті, одні жителі Сімферополя шляхом грабежу надбали запасів продуктів на кілька років, в той час як інша частина населення не має необхідних продуктів харчування на жоден день і буквально стоїть на порозі голо-

дування, якщо своєчасно не буде протягнуто йому руку братерської допомоги.

Кожен громадянин, який любить свою батьківщину і свій народ, вчинив би злочин, приховуючи продукти від своїх же співгромадян або піддаючи їх псуванню.

Отже, наказ Німецького командування видано виключно в інтересах самих же трудівників Сімферополя і має для них величезне життєве значення.

Населенню і місцевим властям добре відомо, хто, де і скільки награбував і де сховав. Але місцеві власті поки що не вдаються до примусового вилучення лишків. Отже, кому дороге життя його братів, його батьківщини і народу, хто точно виконає наказ, той буде премійований і отримає подяку від Німецьких і місцевих властей; тому ж, хто чинитиме замах на життя своїх побратимів, свідомо піддаючи їх голодуванню, помилювання не буде. У ці важкі дні, які переживає Крим, визволений від більшовицького гноблення, всі, як один, повинні виконати виданий наказ, тим самим взявши участь у побудові нового життя.

25 грудня 1941 р.

ВІД КОМЕНДАТУРИ М. СІМФЕРОПОЛЯ

Комендатура міста Сімферополя доводить до відома всіх мешканців міста Сімферополя, що гр-ки Полонська Євгенія, яка мешкає в Сімферополі по Пушкінській вулиці, в будинку № 40, і Генечерова Раїса, яка мешкає в Сімферополі, по вулиці Чкалова, в будинку № 22, розстріляні 21 грудня цього року за те, що вони здійснили кражу у приміщенні німецької частини ².

ОГОЛОШЕННЯ ³

МЕШКАНЦІ СІМФЕРОПОЛЯ!

Нестатки, які переживає зараз населення Сімферополя, — наслідок заходів більшовицьких керівників. Тисячі тонн

зерна та інших продуктів уже вивезено ними з міста. Вам залишилися після них зруйновані млини, підірвані заводи, підпалені скирти і двори, опустілі без худоби.

Наслідок цього — гіркі злидні!

Відомо, що багато мешканців міста мають велику кількість запасів харчування, придбаних ними незаконним шляхом. Ці запаси необхідно розподіляти між усім населенням, щоб запобігти тяжкому стану.

Тому населення зобов'язане:

1. Здати всі продукти, які перевищують норму:

40 кг зерна або борошна,

2 кг жирів,

2 кг цукру

на одного чоловіка, розраховану на період з 1 січня 1942 року до 30 квітня 1942 року.

Продукти необхідно здати або слід повідомити про їхнє вилучення на спеціальні пункти Господарського Відділення Міського Управління до 31 грудня 1941 року за такими адресами:

Пункт № 1 — вул. Кірова, 20 —	для	1 району
—'— № 2 — бульвар. Леніна, —	"	«2» "
—'— № 3 — вул. Куйбишева, 39 —	"	«3» "
—'— № 4 — вул. Тургенева, 15 —	"	«4» "
—'— № 5 — вул. Фонтанна, 26 —	"	«5» "
—'— № 6 — вул. Кантарна, 3 —	"	«6» "

2. Про продовольчі склади, місце знаходження яких відоме деяким особам або може бути ними розпізнане, слід повідомити в зазначені пункти. Особи, які повідомлять, не будуть покарані.

Розподіл продуктів харчування здійснює Міське Управління під контролем Німецького Верховного Командування.

Хто після зазначеного терміну матиме продуктів більше встановленої норми або, знаючи про існуючі запаси продуктів, не повідомить про це,

БУДЕ СТРАЧЕНИЙ.

Німецьке Верховне Командування.

ДОДАТОК ДО ОГОЛОШЕННЯ ⁴

Під словом «жири» слід розімути всі жири, тобто коров'яче масло, рослинну олію, яку можна вживати.

Напружений стан з продуктами харчування залежить цілком і повністю від безглузких дій більшовиків, які, незважаючи на тяжкий стан населення, знищили велику кількість запасів продуктів харчування.

Тому населення повинне також взяти участь в усуненні цих недоліків.

Отже, кожен, у кого є лишки продуктів, повинен їх здати. Це і є метою нашого оголошення. Ніхто не повинен відмовлятися від виконання наказу. Подібні вчинки вважатимуться саботажем.

Якщо під час перевірки виконання наказу Німецьким командуванням буде встановлено факт саботажу, то з винуватими буде вчинено так, як про це сказано в оголошенні.

Комендант м. Сімферополя.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Надалі забороняється вбивати худобу (велику рогату худобу, свиней і овець). Винних буде оштрафовано.

Для забою худоби для їдалень громадського харчування потрібно одержати дозвіл в Окружному сільськогосподарському Управлінні, розташованому в місті Сімферополі по вул. Леніна, буд. № 27 ⁵.

Комендант міста.

Всі власники худоби в м. Сімферополі зобов'язані зареєструвати її.

Реєстрації підлягають:

1. Молочні корови. 2. Молодняк і телята. 3. Інша велика рогата худоба. 4. Свині. 5. Вівці.

Ті, хто не виконуватимуть наказ, будуть притягнені

до відповідальності ⁶. Реєстрацію слід провести до 31/ХІІ 1941 року в Окружному сільськогосподарському Управлінні м. Сімферополя по вул. Леніна, буд. № 27.

Комендант міста

28 грудня 1941 р.

ВІД КОМЕНДАНТА М. СІМФЕРОПОЛЯ ⁷

1. Через те, що у місті є випадки скажених собак, останніх забороняється виводити у місто без ланцюгів. Польовій жандармерії наказую зразу ж знищувати кожну бродяжну собаку.

2. У зв'язку з ожеледецею мешканцям забороняється, особливо вночі, виливати воду на вулиці. Усі водовідливи, що виходять на вулицю, на ніч необхідно закривати.

Комендант міста.

1 січня 1942 р.

ДО ВДОМА НАСЕЛЕННЯ

Німецьким солдатам заборонено брати на автомаши-ни і підводи осіб цивільного населення — чоловіків і жінок.

Цей захід викликаний тим, що надання допомоги цивільному населенню з боку німецьких водіїв було використане партизанами у своїх підступних цілях ⁸.

ОГОЛОШЕННЯ

Цивільному населенню забороняється в'їзд і виїзд з міста Сімферополя ⁹.

Комендант міста.

Громадян Васюкова Михайла і Юркова Миколу розстріляно 27 грудня 1941 року за крадіжку зі зламунням у приміщенні німецьких частин ¹⁰.

Комендант міста.

Заборонено цивільним особам підключення до міської освітлювальної електричної мережі. За самовільне включення порушників буде суворо покарано ¹¹.

Комендант міста.

8 січня 1942 р.

ДО ВІДОМА НАСЕЛЕННЯ

У зв'язку з тим, що повторюються випадки виїзду і вїзду осіб цивільного населення до міста Сімферополя, повідомляється про заборону пересування («Голос Крыма», № 1, від 1 січня 1942 р.) до особливого розпорядження¹².

11 січня 1942 р.

ВІД НІМЕЦЬКОГО ГОЛОВНОГО КОМАНДУВАННЯ

До відома населення Криму

4 січня ворогу вдалося висадити в місті Євпаторії військові частини і спільно з населенням зайняти частину міста.

Негайно розпочатою контратакою німецьких з'єднань ворога було витіснено з міста і знищено.

При захопленні Криму Німецьке Головне командування вело війну згідно з міжнародним правом і, як належить чесному солдату, виключно проти озброєної сили ворога, відчуваючи при цьому до населення повне довір'я.

Бажаючи полегшити становище населення, Німецьке Головне командування всіма силами намагалося усунути наслідки руйнувань, завданих більшовиками. Переважна частина населення, визнаючи наші зусилля, щиро підтримувала Німецьке Головне командування, частина ж мешканців міста Євпаторії зловживала нашим довір'ям і, з одного боку, лише вдавала перед німецькими військами свою дружелюбність, таємно приховувала зброю, а з другого боку, навіть взяла участь разом з радянськими військами у відкритому бою проти німецьких військ.

Внаслідок такої нечесної поведінки ця частина жителів м. Євпаторії позбавила себе захисту міжнародного права. Винних було піддано жорстокому покаранню: їх розстріляли, а будинки злочинців зруйнували¹³.

Німецьке Головне командування повідомляє про це населенню Криму для того, щоб ті, хто ще думає подібним або якимось іншим чином діяти на користь більшовиків, мали чітке уявлення про наслідки своїх намірів.

Німецьке Головне командування.

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Назви вулиць, які нагадують про більшовицький режим, будуть поступово скасовані.

Наступні вулиці вже перейменовано і супроводжуються відповідними надписами: вул. К. Маркса — Гаупштрассе — Головна, вул. Леніна — Паркштрассе — Паркова, бульвар Леніна — Бангофштрассе — Вокзальна, вул. Спера — Казернештрассе — Казарменна.

Перейменовано також кінотеатри

Юнг -штурм — Європа-кіно

Спартак — Центральне кіно

Більшовик — Паласт-кіно

Субхі — Крим-кіно¹⁴.

Комендант міста.

15 січня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАТУРИ МІСТА

Мешканці м. Сімферополя!

Під час несподіваного обшуку у вашому місті вилучено велику кількість зброї і боєприпасів. Це свідчить, що і в Сімферополі ще знаходяться партизани, більшовицькі комісари та інші злочинці.

Ці злочинці заслуговують засудження до страти.

Бережіть себе від такої участі.

Боріться разом з нами проти червоних злочинців.

Обшук буде повторюватись.

Свідомі мешканці міста!

Оберігайте себе і наше місто від страшної біди.

Німецька Армія зуміє захистити себе і своїх солдатів. Вбивство навіть одного німецького солдата червоною зграєю буде відшкодоване смертю багатьох з вас. Негайно вказуйте німецькому уряду місце перебування партизанів, комісарів та інших злочинців; вказуйте, де ще знаходиться схована зброя і боєприпаси. **Цим ви принесете величезну допомогу собі і нашому місту.**

Заяви про це приймають усі німецькі військові установи, в основному, міська комендатура.

Хто буде допомагати Німецькій Армії у її прагненні відновити на вашій багатостраждальній батьківщині порядок і спокій, той користуватиметься її повним захистом¹⁵.

Комендант захисту міста.

НАКАЗ

Будь-який рух по дорозі Сімферополь — Карасубазар — Старий Крим для населення надалі **забороняється**.

Порушників цього розпорядження буде заарештовано і на тривалий час ув'язнено в таборі. Вночі, тобто з наступанням темноти, кожна особа цивільного населення, зустрінута на цій дорозі або в межах 5 кілометрів від неї, буде без попередження розстріляна.

Старшини сіл або населених пунктів, що знаходяться поблизу вищезазначеної дороги, зобов'язані негайно опублікувати це розпорядження для всього населення ¹⁶.

14. 01. 1942 р.

Німецьке Головне командування.

НАГАДУВАННЯ

Комендатура міста Сімферополя — нагадує всім громадянам, що: 1) **заборона в'їзду і виїзду з міста Сімферополя**, а також 2) **заборона появи на вулицях міста з 17 до 8 години для осіб цивільного населення, які не мають спеціальних перепусток, залишається в дії.**

Особи, які порушують цю постанову, будуть суворо покарані¹⁷.

18 січня 1942 р.

НАКАЗ

Мені стало відомо про відмову крамарів приймати радянські гроші.

Карбованець є такою ж законною розмінною монетою, як і німецька марка, і повинна безвідмовно прийматися.

Відмова приймати радянські грошові знаки потягне за собою накладення арешту на товари, заборону торгівлі і великий грошовий штраф ¹⁸.

Комендант міста.

НАКАЗ

Забороняється провадити торгівлю без дозволу Коменданта міста. Ця заборона стосується торгівлі в базарних ларках і на прилавках.

За невиконання наказу винних чекає конфіскація товару і великий грошовий штраф.

Дозвіл на право торгівлі видається Міським Управлінням після його розгляду і затвердження Коменданта міста ¹⁹.

Комендант міста.

25 січня 1942 р.

ПРАВИЛА РИНКОВОЇ ТОРГІВЛІ

1. Торгівля на Сімферопольському базарі може проводитися у середу, суботу і неділю з 8 до 14 години.

В інші дні тижня будь-яка торгівля на базарі забороняється.

2. Особи, які постійно займаються торгівлею (торговці-професіонали), повинні отримати від Міської Управи патент, затверджений міською комендатурою.

3. Особи, які не проживають у Сімферополі, але бажають торгувати на базарі, повинні отримати дозвіл міської комендатури.

4. Продаж м'яса і м'ясних продуктів забороняється.

5. Продажна ціна окремих товарів встановлюється Міським Управлінням після погодження з комендатурою.

Ціна повинна бути виставлена на кожному товарі і буде спеціально контролюватися. Підвищення цін потягне за собою конфіскацію товару і штраф.

6. Базарні ларки повинні утримуватися в цілковитій чистоті.

7. Розпорядження польової жандармерії і міської поліції належить виконувати безумовно.

8. Особи, які не виконуватимуть ці правила, будуть оштрафовані і позбавлені патенту торгівлі ²⁰.

Комендант міста.

29 січня 1942 р.

ВІД МІСЬКОЇ КОМЕНДАТУРИ

За останні дні знову спіймали на місці злочину і доставили в місцеву Комендатуру 12 громадян, які займалися грабіжництвом майна, яке належить німецькій армії.

Крім того, один громадянин зламав запечатану єврейську квартиру і з неї взяв одягу та інші предмети. Цей же громадянин украв у німецької частини різні продукти харчування.

Всі ці особи визнали себе винуватими в здійсненні ними тяжких злочинів. Їм був відомий доведений до відома кожного жителя наказ про покарання стратою за грабіжництво. Ні в одному випадку не можна було довести, що злочин вчинено через гостру потребу.

Особи, які не бажають або не можуть підкоритися наказу, суворо каратимуться. Не може існувати такого стану, щоб окремі особи продовжували грабувати на очах у німецької армії або не підкорялися опублікованим наказам.

Сем'єро з 12 громадян м. Сімферополя засуджені до страти:

Це такі особи: Анастасія Духнор (вул. Субхі, № 101), Віра Ковальова (Артилерійська, № 71), Валентина Ребенкіна (Саблівська, № 3), Рустем Маметлаєв (вул. Кл. Цеткін, № 36), Валентина Расінська (вул. Крилова,

№ 5), Софія Гриньова (вул. Луначарського, № 4).

27 січня 1942 року вирок приведений у дію.

Інші учасники злочину, беручи до уваги їхню молодість, засуджені до тюремного ув'язнення ²¹.

Комендант міста.

ВІД МІСЬКОЇ КОМЕНДАТУРИ

За продаж товарів на місцевому базарі за спекулятивними цінами засуджено до двох місяців тюрми **Мемета Чилінгірова**, який проживає в м. Сімферополі по вул. Кантарній, буд. № 41.

На товар накладено арешт ²².

Комендант міста.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

На підставі наказу Міської Комендатури всі, хто прибуває до м. Сімферополя, зобов'язані протягом 24 годин після свого прибуття з'явитися до відповідного відділення Поліції і зареєструватися там за поданим паспортом та іншими документами.

Всі, хто ще не записаний в домовій книзі і не зареєстрований в Поліції, зобов'язані протягом 24 годин після опублікування цього оголошення прописатися і зареєструватися у відповідному відділенні Поліції.

Власники квартир, які надають приміщення прибулим громадянам, зобов'язані протягом 24 годин повідомити про їхнє прибуття у відповідні відділення Поліції.

Власники квартир, які не виконують це розпорядження, будуть оштрафовані.

Особи з непрописаними паспортами, після зазначеного в цьому оголошенні часу, будуть притягнені до

відповідальності, а також будуть оштрафовані й ті особи, які найматимуть їм квартиру без попередньої прописки паспорта в Поліції ²³.

*Головне Управління Поліції міста Сімферополя.
27/1-1942 р.*

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Головне Управління Поліції доводить до відома мешканців міста Сімферополя, що з 31 січня 1942 року реєстрація паспортів припиняється, і особи, які не пройшли реєстрації, незважаючи на всі надані їм можливості, будуть притягнені до відповідальності ²⁴.

1 лютого 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Обласне Управління сільського господарства Криму повідомляє, що заготівля шкіряної, хутряної, пухової сировини, пушнини і вовни проводиться в Сімферополі тільки однією організацією — «Заготживсировина». Заготівля зазначених видів сировини іншими організаціями і заготівельниками забороняється.

Всі організації і господарства, які мають шкіру, хутра і вовну, зобов'язані негайно здати цю сировину на склади «Заготживсировини» в Сімферополі та інших районних центрах Криму.

Приймальні склади купують сировину за встановленими цінами.

Організації і господарства, які затримують здачу сировини і, таким чином, псують її, будуть притягнені до відповідальності.

*Обласне Управління сільського господарства Криму.
Сімферополь, Севастопольська, № 4 ²⁵.*

12 лютого 1942 р.

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Квартири окремих громадян міста незаконним способом, як це встановлено, підключені до електромережі.

Востаннє попереджаю, що електричний струм призначається тільки для приміщень, зайнятих німецькою армією, і що особи цивільного населення, які й надалі будуть помічені у розкраданні електричного струму, підлягатимуть великому штрафу ²⁶.

Комендант міста.

15 лютого 1942 р.

Д О Н А С Е Л Е Н Н Я М. С І М Ф Е Р О П О Л Я

Населення міста Сімферополя до 18 лютого 1942 року повинне здати до міської Комендатури всі наявні інструменти, а саме: лопати, кайла, сапи, мотиги і т. д. ²⁷.

Комендант міста.

19 лютого 1942 р.

У неділю, 8 лютого 1942 р., на базарі м. Сімферополя **загублено** німецьким солдатом чорне **портмоне**. В портмоне були гроші близько 100 марок (купюрами: 1 — в двадцять марок, кілька по 5, 2 і 1 марці), кілька російських грошових знаків по 1 карбованцю, монети по 10 і 5 пфенінгів, російський срібний полтинник, камінці і гніти для запальнички.

Того, хто знайшов, просять доставити все загублене в Комендатуру або в Управління поліції (Салгірна, 16).

Особа того, хто знайшов, встановлена. Він повинен негайно все повернути ²⁸.

26 лютого 1942 р.

ДО ВІДОМА МЕШКАНЦІВ М. СІМФЕРОПОЛЯ

Через велике підвищення цін на базарі у подальшому забороняється будь-який обмін товаром, а також купівля і продаж товарів без патентів.

Ця заборона — захід з метою покарання за спекуляцію. Патенти видаються Міським управлінням ²⁹.

Комендант міста.

1 березня 1942 р.

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Обов'язкова явка безробітних чоловіків м. Сімферополя

З 1 березня усі безробітні чоловіки м. Сімферополя віком від 16 до 60 років зобов'язані з'являтися один раз на тиждень за нижче зазначеним планом до Бюро праці (Сімферополь, вул. Горького, № 25).

Під час явки слід подати картку явки, видану в Бюро праці.

Ті, хто не виконують правил явки, позбавляються хлібних карточок та караються іншими способами.

План явки:

Понеділок — букви А, Б, В.
Вівторок — -«- Г, Д, Е, Ж, З, И.
Середа — -«- К і Л.
Четвер — -«- М, Н, О, П.
П'ятниця — -«- Р, С, Т.
Субота — -«- У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Е, Ю і Я.

ВІКО Криму, Робоча група ³⁰.

19 березня 1942 р.

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВНОКОМАНДУЮЧОГО НІМЕЦЬКОЮ АРМІЄЮ В КРИМУ

В день пам'яті героїв, які загинули на війні за визволення Європи, Головнокомандуючий німецькою армією в Криму, генерал-полковник фон-Манштейн звернувся до солдатів своєї армії з закликом:

«Благоговійно і вдячно згадуємо ми сьогодні наших товаришів, які сплять вічним сном на дорогах наших перемог, на полях битв на Пруті, в Бессарабії і на Дністрі, під Одесою, на Бузі, Дніпрі, біля Мелітополя, на Перекопському і Ішуньському перешийках, під Севастополем, в горах Яйли, на Керченському півострові і під Феодосією.

Їхні могили, які ми щодня бачимо перед собою на полях битв у Криму і які нині викликають у нас глибоке почуття вдячності, любові і вірності, владно нагадують нам про наш обов'язок. Ніхто з нас не знає, чи буде він також лежати разом з ними, але кожен з нас повинен бути таким же, як і ці герої, коли вимагатиме того наш військовий обов'язок.

Там, де ці герої загинули, ми будемо боротися і перемогати, виконуючи цим останній їхній заповіт.

І вони загинули, і ми воюємо з однією і тією ж думкою: «Все для Німеччини»³¹.

*Фон-Манштейн,
генерал-полковник.*

ПОВІДОМЛЕННЯ

З 20 березня 1942 року цивільному населенню м. Сімферополя дозволяється ходити по місту з 5 до 19 години.

Комендант міста.

26 березня 1942 р.

ВІД МІСЬКОЇ КОМЕНДАТУРИ

18 березня 1942 р. в м. Сімферополі розстріляні такі особи: 1) за вбивство — Алеска Рябіная, Дмитро Кушпер, Аркадій Івков (всі троє мешкали в радгоспі «Кримська троянда»);

2) за грабіж — Женя Виль (Шаховська, 27);

3) за систематичну крадіжку поштових посилок із однієї німецької частини — Ганна Романовська (Багажний пров., № 1).

Усі зазначені особи зізналися у скоєних ними злочинах і в тому, що вони вчинили їх свідомо і зловмисно. Ніхто з них не зазнавав матеріальних нестатків.

Тому їх злочини могли каратися лише смертю³².

Комендант міста.

29 березня 1942 р.

ВІД МІСЬКОЇ КОМЕНДАТУРИ

26 березня 1942 року за пограбування розстріляно Тимофія Бойка, який проживав по вул. Пограничній, № 16³³.

Комендант міста.

2 квітня 1942 р.

КРИМСЬКІ СЕЛЯНИ-ТЮТЮННИКИ!

З метою сприяння розвитку Кримського тютюнництва і з метою підвищення якості кримського тютюну Німецький уряд, з моменту опублікування цього оголо-

шення, вдвічі підвищує заготівельні ціни на тютюн, порівняно з тими, що були за радянської влади.

Німецький уряд твердо впевнений в тому, що ви, незважаючи на труднощі, в яких не винен Німецький уряд, будете цього року старанно і наполегливо працювати на своїх полях.

Разом з тим, Німецький уряд сподівається, що ви сприятимете в здачі тютюну вражаю минулих років і здасте його за новими підвищеними цінами на заготівельні пункти.

При цьому Німецький уряд звертає вашу увагу на те, що будь-який продаж приватним особам, купівля тютюну, а також обмін його приватними особами на продукти і промтовари суворо забороняється. –

Прийом тютюну провадиться виключно уповноваженими для цього заготівельними пунктами.

Будь-який перепродаж тютюну суворо каратиметься³⁴.

«ВІКО» Криму.

19 квітня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

14 квітня 1942 року за доведені акти саботажу розстріляно Дмитра Скибіна, який мешкав по вул. Пограничній, № 42³⁵.

Комендант міста.

23 квітня 1942 р.

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

3 25 квітня 1942 року цивільному населенню м. Сімферополя дозволяється ходити вулицями з 4 до 20 години.

Комендант міста.

26 квітня 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

По вул. Пушкіна, № 4 відкрито крамницю тільки для фольксдойче. У продажу є продукти, хліб, овочі, крупи, мука, мінеральна вода і т. п. для фольксдойче. Всі фольксдойче мають зареєструватися в крамниці по вул. Пушкіна, № 4. Продаж лише за готівку. Крамниця працює з 8 до 18 години³⁶.

Ортскомендант.

З В Е Р Н Е Н Н Я

Сталін зруйнував ваші заводи і фабрики, евакуював машини і позбавив можливості продовжувати нормальну роботу виробництва.

Запаси зерна було злісно знищено, тому становище з постачанням населення стає серйозним і загрозливим.

Німеччина пропонує вам на період війни роботу і хліб. Тому в Бюро праці можуть зареєструватися всі працездатні, здорові чоловіки і жінки віком від 16 до 50 років, які бажають одержати роботу в Німеччині.

Зареєструватися можуть:

1. Одинокі чоловіки і одинокі жінки.
2. Сімейні, які не мають дітей, обоє працездатні.
3. Сімейні з дітьми старшими 15 років.

Робітників розподілятимуть у сільському господарстві, гірничій промисловості, в металоіндустрії, на будівництві залізничних колій, в кращих німецьких виробництвах. Робітники перебуватимуть в чистих, відкритих таборах; сім'ї можуть жити разом.

Харчування матимуть таке ж, як і німецьке населення. Оплата праці краща, ніж при більшовицькому пануванні. На різні повсякденні потреби видаватимуться гроші на руки, а залишок, за вирахуванням за житло і харчу-

вання, переказуватиметься до ошадної каси.

Утриманці, які залишилися, користуватимуться тими ж правами при розподілі харчів, що і утриманці, працюючі на місці.

Якщо сім'ї, годувальники яких працюють у Німеччині, працювати не можуть, вони одержують щомісяця 130 крб.

Про від'їзд потягу буде повідомлено окремо.

Слід взяти з собою такі речі: взуття, одяг, ковдру, посуд для їжі, виделки, ножі, ложки.

Харчування в дорозі буде забезпечене.

Деякі продукти можна взяти з собою.

Робітникам і робітницям, які раніше виявили бажання працювати в Німеччині, слід пройти реєстрацію ще раз³⁷.

Сільськогосподарське Управління Криму.

1 травня 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Обласне сільськогосподарське управління ВІКО Криму, за погодженням з Ортскомендантом, оголошує, що всі наявні в Сімферополі корови і телята слід доставити 7 і 8 травня 1942 року в радгосп «Червоний» і здати там під квитанцію. Прийматимуть у зазначені дні з 7 до 11 години дня.

1. Всі, хто мають документи, що здана худоба перебувала у їхній власності до відступу червоної армії, одержать оплату або, за бажанням, можуть отримати свою худобу через рік.

2. До повернення худоби здавці безкоштовно отримуватимуть з молокозаводу 1 літр зібраного молока щодня.

3. Щодо забезпечення багатодітних сімей молоком буде особливе розпорядження Міського управління.

Примітка: Від здачі корів і молодняка звільняється все німецьке населення (Volksdeutschen), незалежно від

того є документи, які підтверджують право на власність, чи ні³⁸.

*Обласне Сільськогосподарське
Управління ВІКО Криму.*

ОГОЛОШЕННЯ

З 1 квітня 1942 р. до району Сімферополя приєднуються такі населені пункти, розташовані в межах 6 км від міста:

1. Верхній Абдал,	12. Ново-Миколаївка,
2. Нижній Абдал,	13. Нижній Джамурчі,
3. Богорча,	14. Верхній Джамурчі,
4. Свобода,	15. Бор - Чокрак,
5. Ново-Сергіївка,	16. Радгосп Бодани,
6. Чукурча,	17. Будки,
7. Битак	18. Радгосп «Червоний»,
8. Мар'їно,	19. Сарали-Кият,
9. Залісся,	20. Аташ-Кият,
10. Чумакарка,	21. Кара-Кият,
11. Ново-Романівка,	22. Радгосп «Комунар».

Мешканці цих районів підпорядковуються міським управлінням і поліції м.Сімферополя. Як видно з плану в міському управлінні, в межі вищезазначеного району входить і приналежна вищезазначеним громадянам орна земля. Завдяки цьому селяни мають можливість обробляти свої поля, навіть якщо вони лежать за межами їхньої громади. Починаючи з 1 травня, пересування цивільного населення між цими населеними пунктами і м. Сімферополем (тобто в межах Сімферопольського району) дозволяється без перепусток. Виїзд з цього новоутвореного району без перепусток забороняється і суворо каратиметься. Ортскомендатура віддала розпорядження польовій жандармерії стежити, щоб ніхто без дозволу не переходив межі цього району³⁹.

Ортскомендант.

3 травня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

За антинімецькі переконання і за наклепи на Німецьку армію 30 квітня 1942 року було розстріляно громадянина Миколу Грошилі, який проживав у м. Сімферополі, по вул. Кіма, № 31⁴⁰.

Ортскомендант.

КОМІСІЯ ПО ВИЯВЛЕННЮ ЗЛОЧИНІВ БІЛЬШОВИКІВ

21 квітня ц/р. за ініціативою російського населення організована Російсько-Німецька комісія по виявленню звірячого ставлення більшовиків до поранених червоноармійців, військовополонених і мирного населення.

На першому засіданні комісії, в якому брали участь представники Німецької армії в особі майора г. фон Гентяга, він же представник міністерства закордонних справ Німеччини, зондер-фюрер г. фон Римша, г.г. Булдаєв, Вишняков, Богом'ягков, Сундстрем, Соколов і Тушмалов, ухвалено визнати комісію, затверджену у вищезазначеному складі, і негайно взятися за роботу.

Предмет діяльності комісії — розслідування і встановлення фактів злочинів більшовиків у Криму в період війни СРСР з Німеччиною щодо поранених червоноармійців, військовополонених і мирного населення.

До них належать усі жорстокі звірячі дії більшовиків щодо знищення поранених червоноармійців в шпиталях та інших місцях під час відступу Червоної Армії з Криму, вчинені злочини і катування аж до смерті військовополонених, арешти і розстріли, проведені в органах НКВС в період війни, масові депортації мирних жителів за межі Криму, наприклад, німців та іншого населення.

Встановлення зазначених фактів проводитиметься через допити свідків і шляхом оглядів на місцях.

Склад комісії тимчасово визначено в кількості перелічених вище осіб. При необхідності він може бути поповненим. Робота членів комісії не оплачується.

Головою комісії призначено Будеева О.І., секретарем — Вишнякова О.І.⁴¹.

7 травня 1942 р.

ВІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО УПРАВЛІННЯ КРИМУ

Розпорядження, надруковане в газеті «Голос Крима» від 1 травня 1942 р., в якому говориться про здачу населенням 7-го і 8-го травня корів і телят, скасовується⁴².

*Комендант Сільськогосподарського
управління Криму.*

10 травня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

За крадіжку речей німецького солдата і знищення його документів 8 травня 1942 р. розстріляно громадянина Якова Кухарева, який мешкав у м. Сімферополі по вул. Фруктовій, буд. № 16.

Комендант міста.

17 травня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

12 травня 1942 р. були розстріляні:

1. **Марія Костарева**, жителька м. Сімферополя, за незаконне зберігання зброї і військового обмундирування.

2. **Михайло Гмеря**, житель с. Українки по вул. Харківській, № 10, за грабіж.

24 травня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

19 травня 1942 р. за грабіж і непокору військовому наказу розстріляні громадяни міста Сімферополя:

1. **Іван Пронін**, який мешкав на Архівній вулиці, в буд. № 14.

2. **Ілля Пічугін**, який мешкав там же.

Ортскомендант.

* * *

Цивільному населенню суворо забороняється заходити в незаселені будинки. Зокрема це стосується колишніх власників квартир у звільнених міських кварталах. Будь-яке відвідування незаселених будинків розцінюватиметься як грабіж ⁴³.

Ортскомендант.

28 травня 1942 р.

ВІД ОРТСКОМЕНДАТУРИ

Протягом зимових місяців цивільним населенням було взято багато книг та інших предметів історичного значення, що належали різним культурно-освітнім організаціям, установам комуністичної партії і культурно-просвітницьким товариствам.

Для тих жителів Сімферополя, які цим хотіли різні культурні цінності шкіл, інститутів, книжкових магазинів і т.д. зберегти від випадковостей війни, тепер настав час повернути назад вищезазначені цінності громадським організаціям.

Тим же елементам, які по-зłodійськи присвоїли собі ці цінності, це оголошення дає останню можливість без покарання повернути крадені книги і речі.

Крім того, усьому населенню, яке дружньо ставиться до Німеччини, надається можливість позбавитися від усіх літературних творів, світогляд яких спрямований проти Німецької Імперії і які підлягають конфіскації як антикварні цінності. Сюди належать **усі літературні твори, які були видані після більшовицької революції.**

Виняток становлять: усі технічні, господарські та сільськогосподарські, а також природничо-наукові книги і журнали, історичні, белетристичні і інші літературно-філософські твори, оскільки вони являють собою переклади з іноземних мов або перевидання авторів, які написали ці твори до 1917 р.

Збірні пункти:

Для книг і журналів, архівних документів і т.п. — Центральна бібліотека, Сімферополь, Таврійська вул. (був. Максима Горького).

Для музейних цінностей, картин, географічних карт і наочних посібників — Центральний музей, Сімферополь, Пушкінська вулиця.

Прийом буде проводитися до 15 червня 1942 року ⁴⁴.

Ортскомендант.

Н А К А З
ПОЛІЦЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ
м. СІМФЕРОПОЛЯ
ВІД 27.V.42 Р.

Наказую мешканцям м. Сімферополя при появі ворожих літаків суворо дотримуватися такого:

1. При появі ворожого літака, з першим пострілом артилерії — негайно ховатися в будинки, під'їзди, погреби.

До припинення стрілянини ходити, стояти на вулицях, балконах і т.п. забороняється.

2. Під час авіанальоту вночі — обов'язково ховатися в погреби, бомбосховища, щілини і т.п.

3. Не панікувати і не поширювати чуток, які мають провокаційний характер.

4. У нещасних випадках звертатися за допомогою до найближчого поліцейського відділення, звідки чергові групи подадуть негайну медичну допомогу потерпілим.

Легко поранені повинні звертатися безпосередньо за допомогою до пункту «швидкої допомоги» за адресами: 1) Головна, 58 і 2) Листопадовий бульвар, 34.

5. Адреси поліцейських управлінь:

1 відділення — вул. Салгірна, 20.

2 відділення — вул. Вокзальна, 12.

3 відділення — вул. Феодосійська (ріг Архітекторської).

4 відділення — вул. Шмідта, 15.

5 відділення — вул. Фонтанна, 26.

6 відділення — вул. Субхі, 52.

6. При пожежі або руйнуванні будинку — всім організованим протипожежним групам, а також мешканцям цього району — негайно допомагати потерпілим і беззаперечно виконувати всі розпорядження поліції. За таких умов не потрібний дозвіл на право ходити.

7. Винні в недотриманні цього наказу будуть суворо покарані, відповідно до законів воєнного часу⁴⁵.

31 травня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

З 1 червня 1942 року всі, хто має корів у місті Сімферополі, зобов'язані щодня здавати літр молока у міську молочну кухню на розі вулиць Шмідта і Аксаківської (колишня хлібна крамниця) або в пологовий будинок на Алуштинській вулиці № 3 по ціні 80 коп. за літр. Прийом буде проводитися щоденно з 6 до 7 години ранку.

Здане молоко буде оброблятися і відпускатиметься за плату уже зареєстрованим дітям віком до 1 1/2 року. Особи, які ухиляються від здачі молока, будуть суворо покарані⁴⁶.

Ортскомендант.

26 травня 1942 року за участь в банді грабіжників розстріляно жителя Кардмечика ⁴⁷ Віктора Кереева.

Ортскомендант.

4 червня 1942 р.

НАКАЗ

ПОЛІЦЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ МІСТА СІМФЕРОПОЛЯ

Внаслідок того, що частіше трапляються скажені собаки, наказую всім власникам собак в районі м. Сімферополя:

1. Ходити по вулицях з собаками дозволяється, тільки тримаючи їх за повідок і обов'язково з намордниками.

2. При недотриманні цього наказу усі собаки, які знаходяться на вулиці або в дворах, розглядатимуться як бездомні і знищуватимуться службою, спеціально при-

значеною для цієї мети від Міського управління, а винних власників штрафуватимуть в розмірі 10-200 крб.

Бродячі по вулицях коти також підлягають знищенню.

Всі чини поліції зобов'язані стежити за виконанням цього наказу ⁴⁸.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

Всі українці і татари, які мешкають в м. Сімферополі і його околицях, але чомусь зареєструвалися як росіяни і мають відповідні до цього паспорти, за бажанням і за наявністю доказів, можуть звернутися з проханням до комісії при Головному управлінні поліції м. Сімферополя (Салгірна, N 16) в строк від 5 до 20 червня ц.р. включно.

Особи, українська і татарська національність яких буде доведена, одержать нові паспорти з вірно вказаною національністю ⁴⁹.

1 червня 1942 р.

Ортскомендант м. Сімферополя.

7 червня 1942 р.

3 червня 1942 року розстріляно за грабіж Віктора Морозова, мешканця села Агжадхерен ⁵⁰, поблизу Біюк-Онлара.

Ортскомендант.

19 червня 1942 р.

НОВИЙ ПОРЯДОК ПРИЙОМУ НА РОБОТУ

Обов'язкова реєстрація всіх працездатних

1. Всі, хто проживає в районі міста Сімферополя, — чоловіки віком від 14 до 60 років та жінки віком від 14 до 50 років, — зобов'язані згоджуватися на будь-яку запропоновану їм у Бюро праці роботу.

2. Прийом на роботу проводиться **тільки** через Бюро праці. Прийом на роботу без погодження з Бюро праці забороняється.

3. Кожна особа, звільнена з роботи, зобов'язана негайно доводити до відома Бюро праці для направлення її на іншу роботу.

4. Придатність до роботи і працездатність визначає тільки Бюро праці.

5. Якщо хтось з мешканців Сімферополя підпадає під вік, зазначений в §1 цього оголошення, ще не зареєструвався у Бюро праці і не має реєстраційної картки Бюро праці, то він зобов'язаний з'явитися до Бюро праці у місті Сімферополі, що на Таврійській вулиці, 25 з 8 до 15 години для реєстрації і отримання реєстраційної картки. 22 червня, в понеділок, з'являються особи, прізвища яких починаються літерами: А.Б.В.;

23—Г.Д.Е.Ж.З.И.; 24 — К.Л.; 25 — М.Н.О.П.;

26 — Р.С.Т.; 27 — У.Ф.Х.Ц.Ч.Ш.Щ.Ю.Я.

Власники патентів і особи, які мають пенсійні книжки, від явки звільняються.

6. Всі особи, які зобов'язані реєструватися і знаходяться без роботи або не зайняті роботою повністю, повинні, починаючи з 29 червня 1942 р., один раз на тиждень з'являтися до Бюро праці для відмітки у дні тижня відповідно до таблиці, поданої в §5 цього оголошення.

7. Усі, хто ухиляється від посилання на роботу, карають самі себе і суспільство. Тому такі особи будуть каратися за саботаж за законами воєнного часу ⁵¹.

Ортскомендант.

Сімферополь, 17 червня 1942 р.

21 червня 1942 р.

НАКАЗ № 14
ОРТСКОМЕНДАНТА МІСТА СІМФЕРОПОЛЯ
ВІД 18 ЧЕРВНЯ 1942 Р.

Всі, хто має овець і проживає в межах міста Сімферополя та міських селищах, зобов'язані провести стрижку овець і всю одержану вовну не пізніше 31 липня здати за оплату готівкою на збірний пункт шкіри і вовни — Салгірна вул., № 67 ⁵².

Ортскомендант.

28 червня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

Всі українці, які мешкають у приміських селах 2,4,5 і 6 відділень поліції м. Сімферополя і які чомусь зареєструвалися як росіяни та мають на руках відповідно до цього паспорти, при бажанні і наявності для того доказів, можуть звернутися із заявою до Комісії того сільського управління, в районі якого вони проживають, з проханням про встановлення їм правильної національності, в термін з 29 червня по 4 липня 1942 р.

Після 4 липня Комісія свою роботу припиняє, і ніякі заяви розглядатися більше не будуть.

Особам, українська національність яких буде доведена, відповідні відділення поліції роблять в паспортах виправлення національності ⁵³.

Ортскомендант м. Сімферополя.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

З 1 липня 1942 р. цивільному населенню м. Сімферополя дозволяється ходити по місту з 4 до 21 години ⁵⁴.

Комендант міста.

1 липня 1942 р.

Н А К А З

Забороняється будь-яка торгівля чи обмін тютюну, а також готових тютюнових виробів. Всі артілі, а також окремі особи, які до приходу німецьких військ привласнили тютюн, що знаходився на тютюнових базах або ферметанційних заводах, зобов'язані здати його до названих пунктів.

Хто має вдома машини для різання тютюну, а також виготовлені з цією метою пристрої, повинні здати їх в Окружне сільськогосподарське управління (Перекопська, № 6)⁵⁵.

Комендант міста.

3 липня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

За систематичні крадіжки і саботаж проти німецької армії розстріляно громадянина міста Сімферополя Ілю Ільєва, який мешкав по Оборонній вулиці в будинку № 24.

Під час допиту він зізнався, що всі злочини скоєно ним зловмисно.

У зв'язку з тим, що він був матеріально забезпеченим і економічний стан не спонукав його до злочину, він, внаслідок відсутності обставин, що пом'якшують його провину, засуджений до смертної кари.

Ортскомендант.

19 липня 1942 р.

ОГОЛОШЕННЯ

Мешканець Сарабуза, Олександр Москальов, покараний мною 6-місячним тюремним ув'язненням за те, що образив працівника допоміжної поліції ⁵⁶.

У зв'язку з тим, що останнім часом збільшилась кількість випадків зневажливого ставлення до працівників допоміжної поліції і опору їхнім розпорядженням, доводжу до загального відома, що працівники допоміжної міської поліції перебувають під захистом німецької армії, а осіб, які ображають цих працівників, буде суворо покарано.

Ортскомендант.

Населення міста Сімферополя повинне негайно здати всі грамофонні платівки, пісенники, ноти, а також промови, пісні, хорові пісні, марші та інші музичні твори, в текстах яких йдеться про осіб, історичні події і установи Радянського Союзу, червоної армії, комуністичної партії і т.п. або які присвячені їм. Прийом проводитиметься до 5 серпня 1942 року в Сімферопольській центральній книгарні на Таврійській вулиці (колишня М. Горького) ⁵⁷.

Ортскомендант.

29 липня 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Цивільне населення Сімферопольського Міського району запрошує збирати і здавати розкидані навколо міста пошкоджені і непошкоджені російські і німецькі автомобільні шини, а також непошкоджені німецькі і російські металеві бочки і запасні автомобільні бачки для пального (каністри).

Прийом проводиться з 27 липня по 1 серпня 1942 року з 8 до 12 години і з 14 до 18 години.

Пункти прийому:

а) для шин: Пушкінська, 22.

б) для металевих бочок і запасних бачків: біля Армійського матеріального складу на сарабузькій дорозі, біля розташованих на відстані 400 метрів від вокзалу з лівого боку дороги великих яскраво пофарбованих цистерн.

Особам, які здали шини, бочки і бачки для пального, будуть видані прийомні квитанції. За цими квитанціями в Ортскомендатурі в кімнаті 7 буде видаватися боошно в такій кількості:

За 1 шину — 2 кг борошна;

За 1 бачок — 1   "-";

За 1 бочку — 2   "-".

Ортскомендант ⁵⁸.

2 серпня 1942 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ

З 1 серпня 1942 року як окремим особам, так і приватним організаціям, заборонено купувати і обмінювати продукти за межами міста. Тому цілком даремно звертатися до Ортскомендатури за одержанням перепусток для поїздок за харчами, а подібні прохання заборонені ⁵⁹.

Ортскомендант.

23 серпня 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

За обман, від якого постраждало Міське управління, і за грошові хабарі засуджено до одного року тюремного ув'язнення громадянина **Олександра Одинцова**, 1893 року народження, який мешкає в м. Сімферополі по вул. Жуковського, 24, кв. 52.

Крім цього, надалі він позбавлений права 5 років посідати громадські посади ⁶⁰.

Комендант міста.

30 серпня 1942 р.

ЗБИРАЙТЕ СТАРІ МАТЕРІАЛИ

Військові події і особливо руйнівна діяльність червоних комісарів і жидів привели до того, що зараз відчувається гостра нестача майже всіх видів сировини. Для відновлення народного господарства слід дбайливо зібрати і зберегти все, що є сировиною або може знадобитися для виготовлення різноманітних предметів широкого вжитку. Те, що не можна переробити тут, слід перевезти туди, де переробка можлива. Чим більше буде зібрано старих матеріалів, тим швидше можна залікувати численні важкі рани в народному господарстві і виготовити нові предмети широкого вжитку.

Господарське командування Криму відновило організацію Союзбрухту (так вона називалася раніше), на яку покладено завдання збирати і сортувати всі старі матеріали:

Підлягають збиранню:

Кольорові метали: мідь, олово, латунь.

Залізний і чавунний брухт.

Всякі ганчірки, в тому числі роγοжа і залишки канатів та мотузків.

Старий папір.

Кістки, роги, кігті і копита.

Бите скло (бите віконне і пляшкове скло).

Вовна, кінське волосся (хвости і гриви), щетина і т. д.

Гусяче, куряче, качине пір'я і пух і т. д.

Гума (шини, старі калози і т. д.).

Віск.

Стара шкіра, старе шкіряне взуття і відходи шкіри.

Союзбрухт має право і зобов'язаний купувати всі ці

предмети за встановленими цінами. Вільна торгівля вищевказаними предметами забороняється з тією метою, щоб ця сировина направлялась туди, де вона найбільш потрібна. У всіх великих пунктах Криму створюються збірні пункти (також при Кримспілці) або Союзбрухт покладає цю справу на спеціальних збирачів. Робота по збиранню брухту вже розпочалася. Якщо хто зараз не має можливості негайно відвезти на збірний пункт старі матеріали, то він зобов'язаний зберегти їх в сухому і чистому вигляді на майбутнє.

Нічого не викидайте, це принесе вам же велику користь⁶¹.

Господарське командування Криму.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

27 серпня 1942 року за грабіж розстріляна громадянка Нелля **Бауер**, яка мешкала на вул. Підгорній, у будинку № 17.

Обставини справи:

Вона зламала замок у помешканні однієї тимчасово відсутньої російської жінки і викрала звідти всі харчі і одягу. Крім того, підробивши документи, вона отримала посвідчення про належність до німецької нації, з метою використати деякі пільги.

Ще за радянської влади Бауер була засуджена до 5 років за проживання за підробленими документами.

Бауер — підступна особа, яка скоїла злочин не через бідність, а через жадність. Тому її і засуджено до страти⁶².

Ортскомендант.

9 вересня 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Після відходу окремих німецьких і румунських частин з м. Сімферополя залишилося багато порожніх будинків. Надання цих приміщень цивільному населенню проводитиметься пізніше.

Мною встановлено, що мешканці частково грабують ці незаселені будинки. Осіб, які грабують ці житлові приміщення, буде суворо покарано ⁶³.

Комендант міста.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Всі румуни і болгари, які мешкають в районі «Сімферополь місто», повинні з'явитися з 10 по 30 вересня (включно) до польової жандармерії міської комендатури для реєстрації і одержання посвідчень.

Румуни і болгари, які одержать посвідчення, користуватимуться тими ж правами і пільгами, що й німці. Належність до певної нації має бути доведена ⁶⁴.

Комендант міста.

11 вересня 1942 р.

ФРУКТОВА КРАМНИЦЯ

На Головній вулиці відкрито фруктову крамницю Кримспілки. Крамниця поки що обслуговує військових⁶⁵.

13 вересня 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

За належність до грабіжницької банди і пограбування у военний час засуджено таких осіб:

А. ЗАСУДЖЕНО ДО РОЗСТРІЛУ:

1. **Асара Матюшенка**, мешк. по вул. Гоголя, № 23.
2. **Сергія Полякова**, мешк. по вул. Поштова, 38.

Б. ЗАСУДЖЕНО ДО 8 МІС. УВ'ЯЗНЕННЯ:

1. **Володимира Аксеєнка**, мешк. в Скальському пров., № 10.

В. ЗАСУДЖЕНО ДО 6 МІС. УВ'ЯЗНЕННЯ:

1. **Ніну Алейникову**, мешк. в Сінному пров., № 9.
2. **Людмилу Петрову**, мешк. по вул. Армійській, 154.
3. **Варвару Гонцар**, мешк. в Дров'яному пров., № 4.
4. **Уляну Решельникову**, мешк. в Сінному пров., № 4.
5. **Гаврика Кулішова**, мешк. по вул. Поштовій, № 38.

Г. ЗАСУДЖЕНО ДО 3 МІС. УВ'ЯЗНЕННЯ:

Левка Кулішова, мешк. по вул. Поштовій, № 38.

Підстава: Вищезазначені особи організували зграю грабіжників і злодіїв і грабували квартири громадян, які були на роботі.

Встановлено, що главарями зграї були особи, зазначені в пункті А. Вони зізналися в скоєних ними злочинах. Вони не могли довести, що вчинили злочини через матеріальні злигодні, а тому засуджені до страти.

Володимиру Аксеєнку покарання пом'якшено тільки через його молодість.

Особи, зазначені в параграфі В, засуджені за належність до банди, вони переховували награбоване з вигодою для себе.

За переховування засуджений також і Левко Кулішов. Покарання зменшене також через те, що є обставини, які пом'якшують провину ⁶⁶.

Комендант міста.

16 вересня 1942 р.

ОГОЛОШЕННЯ № 44 ПРО ПОДАТОК З ОБОРОТУ

За погодженням керівника групи Військового управління з господарським командуванням Криму, встановлюється з 1 серпня 1942 р. такі змінені ставки податку з обороту в окремих галузях промисловості:

Текстильні і галантерейні товари	
Шкіряні і взуттєві	
Паперові і канцелярські	
Книги і картини	15%
Інші предмети вжитку і використання	
Інші товари	
Технічні товари	
Хімічні товари	20%
Безалкогольні напої	
Спирт і алкогольні напої	50%
Метал і лісові товари	
Харчовосмакові товари	10%
Консерви	
Будматеріали	
Тютюн	70%
Постачання тютюну Військовому Командуванню	30%.

Всім організаціям і підприємствам, незалежно від їх підпорядкування, за винятком підприємств громадського харчування і хлібопекарень, які звільняються від податку, провести за серпень за новими ставками податкові розрахунки з обороту за реалізовану продукцію і належні суми податку здати в Господарський банк на рахунок № 10/... міськбюджету, не пізніше 15 вересня, а в подальшому здавати не пізніше 5 числа наступного місяця⁶⁷.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

З метою якнайшвидшого відновлення роботи всього водного господарства в районах всім мешканцям міста і села пропонується:

Кожен, хто знає, де знаходяться різні частини водногосподарських споруд і насосних установок для зрошування, водопостачання (частини моторів, насосів, водопровідних труб, приладдя до бурових колодязів, дерев'яні шлюзи, шлюзові помости, полотнища шлюзових отворів, шлюзові заставки, щити, ринвочки і т. д.), повинен негайно повідомити про це старосту.

Ці повідомлення можуть бути оплаченими.

Особи ж, які приховують вищеперелічені предмети, зобов'язані негайно здати їх місцевому старості; в протилежному разі кожного, у кого буде знайдено зазначені частини водногосподарських споруд, суворо покарають за законами воєнного часу.

Старости повинні охороняти знайдені і зібрані предмети, скласти на них списки, а потім все передати інженеру-меліоратору свого району для використання за прямим призначенням⁶⁸.

Господарське командування Криму.

2 — 1.

20 вересня 1942 р.

**КРИМСЬКІЙ ГРУПІ ШТАБУ
РЕЙХСМІНІСТРА РОЗЕНБЕРГА
(СІМФЕРОПОЛЬ, ПУШКІНЬСЬКА ВУЛ., БУД. № 27)**

Потрібен такий ілюстративний матеріал:

I. Сучасне і минуле Криму до вступу німецьких військ у 1941 р.

- а) Ландшафти і вигляди міст;
- б) Народності Криму і селянство;
- в) Господарські підприємства, фабрики, дороги, будови періоду більшовизму, картини з життя;
- г) Історія Криму, історичні портрети, битви та ін. події;
- д) Російське мистецтво до і після 1917 р.

II. Німці в Криму.

- а) Портрети, записи і документи, які стосуються німців-колоністів у Криму;
- б) Німецька культура в Криму. Будівництво, здійснене німецькими архітекторами, роботи німецьких художників, роботи німецьких інженерів.

Кримська група Штабу просить населення Криму віддати йому за винагороду фотознімки і, крім того, негативи у тимчасове користування.

Переговори щодня від 14 до 17 години у Штабі (Пушкінська, 27, окрім суботи і неділі)⁶⁹.

Начальник Кримської групи Штабу Шмідт.

ОГОЛОШЕННЯ

В одній з німецьких частин стало відомо про випадки крадіжок, зроблених робітниками складу. Дома у робітниць зробили обшук, який підтвердив ці факти. Вкрадене майно конфісковано, а винних заарештовано.

Мовиться про таких осіб:

1. Клару Куцевич, яка мешкає в м. Сімферополі по вул. Куйбишева, № 68.

2. Віру Старокошеву, яка мешкає по вул. Елеваторній, № 9/3.

3. Олександрю Мельниченко, яка мешкає по вул. Елеваторній, № 63.

4. Надію Котович, яка мешкає по вул. Елеваторній, № 97.

5. Лолу Старовину, яка мешкає по вул. Елеваторній, № 123.

За крадіжку військового майна та пожертвуваних на армію речей засуджені до розстрілу:

а) Клара Куцевич

б) Віра Старокошева

в) Олександр Мельниченко.

Засуджена до 1 року ув'язнення за крадіжку речей, які належать армії:

г) Надія Котович.

За переховування вкраденого засуджена до 6 місяців ув'язнення:

д) Лола Старовина.

Підстава: щодо осіб «а — в»:

У зазначеній частині є різні склади; в одному з них знаходяться теплі речі, пожертвовані для армії. Ці речі добровільно здав німецький народ для солдатів фронту.

Наказ Фюрера карає до страти осіб, які збагатилися на цих речах.

Названі особи працювали на складі і систематично крали з нього речі.

Вони зізналися у скоєних злочинах, які караються смертю.

Щодо особи «Г»:

Котович зізналася в крадіжці речей, що належали армії. Звинуватити у крадіжці пожегтованих речей її особисто не змогли. Тому її засудили до 1 року ув'язнення.

Щодо особи «Д»:

Старовина сама не крапа, але брала речі від Котович, хоч їй було відомо, що речі крадені. Щоб Котович могла уникнути справедливого покарання, Старовина незадовго до конфіскації речей закопала їх. Таким чином, вона винна в переховуванні і засуджена до 6 місяців ув'язнення.

Покарано всіх, бо командир частини неодноразово попереджав їх про те, що крадіжка речей, які належать армії, якнайсуворіше карається.

Жодна з названих осіб не мала матеріальних нестатків, вони мали постійну роботу і вчинили злочин лише з метою збагачення.

Смертний вирок виконано ⁷⁰.

*Сімферополь, 22.9.1942 р.
Командант міста.*

30 вересня 1942 р.

НАКАЗ СІМФРОПОЛЬСЬКОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

Всі домовласники, домоуправи і орендарі володінь не пізніше 10 жовтня ц. р. зобов'язані подати у відділення поліції, на території якого знаходяться домоволодіння, списки мешканців за такою формою:

Вулиця і № будинку....

№ п-п,	Прізвище, імя по-батькові,	Вулиця і № будинку	Місце народж., національність	Дата народж.	Професія	Національність	№ паспорта, посвідчення, за яким прописаний

Списки слід скласти в алфавітному порядку і подати до відділення в 2-х примірниках. Всі записи в них мають бути чіткими. Особи, які відповідають за подання даних, але не дали їх своєчасно за даною формою, будуть оштрафовані на 200 крб. або арештовані на 10 днів. Жодні виправдовування не братимуться до уваги.

Зазначені дані можна подати в поліцейське відділення і раніше встановленого терміну. Особи, які здали списки, одержать другий примірник на руки з підписом і печаткою управління і повинні берегти для себе як виправдальний документ.

Примітка: При відсутності домовласника або управителя списки мають здати особи, які там мешкають ⁷¹.

7 жовтня 1942 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ

«Королівське італійське генеральне консульство пропонує всім особам італійського походження, які перебувають у Криму, негайно зареєструватися у відповідних комендатурах з метою реєстрації і одержання італійських посвідчень» ⁷².

Ортскомендант.

11 жовтня 1942 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Всіх осіб італійського походження, які мешкають в районах, необхідно включити до списків з повідомленням про місце народження, час народження, імена батьків, сімейний стан, місце проживання, спеціальність, кількість дітей і їхні імена.

Ці списки слід подати до Сімферопольської Ортскомендатури на 12 жовтня 1942 року. Після цього особам італійського походження видадуть спеціальні посвідчення про їх національну належність ⁷³.

Ортскомендант.

Час, протягом якого цивільному населенню забороняється ходити по вулицях, встановлюється з 15.X.1942р. з 20 до 6 години ранку.

Комендант міста.

21 жовтня 1942 р.

ОГОЛОШЕННЯ ПРО ПРИПИНЕННЯ РУХУ ПО ШОСЕЙНИХ ШЛЯХАХ

З метою збереження полотнища доріг припиняється рух:

По шосе Феодосія-Керч з часу цього оголошення і до його скасування.

По шосе Джанкой-Армянськ і Джанкой-Чонгарський міст під час негоди.

Рух має проводитися по ґрунтових шляхах, які пролягають поряд з шосе.

Екіпаж і підводи, власники яких не виконують цього розпорядження, затримуватимуться ⁷⁴.

Командуючий військами Криму.

Солдат Йоган Мельцер з німецької частини 12 жовтня між 9 і 10 годиною на дорозі від Феодосійської вул., № 5 — через вул. Дзержинського на вул.Шполянського — **загубив** один офіцерський **чобіт**. Того, хто знайшов чобіт, прошу принести його в німецьку частину L. W...Феодосійська, № 5, за пристойну винагороду ⁷⁵.

25 жовтня 1942 р.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРО ЕКСПЛУАТАЦІЮ НЕМЕТАЛІВ І ЗАЛІЗА

§ 1

Як **неметали** в цьому розпорядженні вважаються:

Алюміній і сплави алюмінію

Сурма і сплави сурми

Свинець і сплави свинцю

Кадмій и сплави кадмію

Кобальт і сплави кобальту

Мідь

Сплави міді (бронза, латунь, томпак і т.п.)

Магній і сплави магнію (електрон і т.п.)

Нікель і сплави нікелю (нове срібло і т.п.)

Ртуть

Цинк і сплави цинку

Олово і сплави олова (паяльне олово, бабіт і т.п.)

Біла жерсть

§ 2

Під залізом мається на увазі:

Чавун, ковке залізо, прокатні вироби, сталь і спеціальні сталі, а також усі інші придатні для використання залізнi матеріали, між іншим, придатне і залізо, вилучене з брухту.

§ 3

Заборонено використовувати залізо і неметали для виробництва предметів, які не мають значення для воєнних потреб або для потреб повсякденного життя. Особливо забороняється використовувати неметали для виготовлення домашнього начиння, сковок для дверних щитків, свічників, дзвонів, для художніх ремісничих виробів, сувенірів, курильного і письмового приладдя, рукояток, рейок, для прикрас тощо.

§ 4

Відходи виробництва, одержані при обробці і пере-

робці металів, як-то: стружка, залишки жерсті або дроту і т.п., залишки виробництва, як-то: попід, шлаки і т.п., одержані від неметалів, старі метали у вигляді спрацьованих, пошкоджених або таких, що стали непридатними, предметів и металів, а також метали, одержані при ламанні і розбиранні, взагалі, усі неметали і залізо повинні старанно збиратися і окремо за сортами зберігатися на складах.

Всі перелічені матеріали повинні здаватися щомісячно без попереднього виклику в зазначене місце збору.

§ 5

Збирання будь-якого брухту і неметалів доручено, крім організації майора Шу, підприємству «Союзбрухт», яке має право і зобов'язане, без особливого дозволу, збирати і купувати за встановленими цінами будь-яку кількість зазначеного матеріалу. Без окремого дозволу Госп. команди «Крим» «Союзбрухт» не має права продавати матеріали.

«Союзбрухт», маючи дозвіл Госп. Команди «Крим», гр. «Господарство», може доручити збирання і закупівлю брухту і неметалів також іншим службам.

§ 6

Тільки такі підприємства мають право зберігати у себе тримісячний запас брухту і неметалів, які використовують необхідні матеріали для регулярного виробництва і обороту.

Госп. Команда «Крим», гр.«Господарство» або група «потреби для війська» залишають за собою право зробити в цьому відношенні виняток.

§ 7.

Дозволені межі і відхилення встановлює Госп. Команда «Крим», гр.«Господарство».

§ 8

Ремісники мають право на придбання в незначній кількості заліза, неметалевого брухту, необхідних їм для виконання ремісницьких робіт приватним способом (із

запасів домашнього господарства, контор, сільськогосподарських підприємств і садівництв).

§ 9

Недотримання вищезазначених розпоряджень або протидія їм караються за законами воєного часу ⁷⁶.

Командуючий військами Криму.

ПОСТАНОВА ПРО ЗАБОРОНУ ПІДВИЩЕННЯ ЦІН

Вдруге публікуємо такі постанови:

1. Встановлені на 10 липня 1941 р. ціни на товари і предмети широкого вжитку, ціни на сировину і напівфабрикати для потреб ремісницького і промислового виробництва, тарифи на перевезення вантажу і товарів, розмір плати за послуги та інші роботи, ставки оплати праці робітників та службовців слід вважати максимальними допустимими. Підвищення цін і ставок вище зазначеного рівня заборонено.

Будь-яка зміна умов платежів або умов поставок, яка завдає збитків одержувачу товарів, теж вважається підвищенням цін.

Якщо народногосподарські інтереси вимагають винятку, то слід зробити запит на дозвіл відповідних німецьких установ.

2. Якщо на продаж надходять старі речі, то їх оцінюють нижче максимальної вартості залежно від придатності і міри зношення.

Ця постанова, зокрема, стосується комісійних крамниць, які торгують старими речами.

3. Якщо вартість предмета торговельникові невідома або викликає сумніви, то слід просити відповідні німецькі установи про встановлення вартості.

4. Всім ремісничим і торговельним підприємствам слід подати, якщо вони цього ще не зробили, прейскуранти цін на всі товари, які в них є, і на роботи та послуги, які

вони виконують. Прейскуранти необхідно подавати в трьох примірниках німецькою і російською мовами. На прејскурантах має зазначатися, що ціни не перевищують рівня, встановленого 10 липня 1941 р.

5. Прохання про дозвіл на підвищення цін (§ 1, розд.3), прохання про встановлення цін (§ 3) і прејскуранти (§ 4) подаються до місцевого Міського управління або районному керівникові, які посилають прохання і прејскуранти цін до Господарського командування Криму (ВІКО).

Якщо на місцях немає господарського керівництва або установи, що замінює його, то питання вирішує місцева комендатура.

6. Всі торговельні та інші установи, а також всі ремісницькі установи і майстерні зобов'язані вивісити в своїх приміщеннях на видному місці прејскуранти цін німецькою і російською мовами або вивісити ярлики на окремих товарах, зазначивши їхню вартість. Всі предмети на вітринах також повинні мати ярлики, на яких вказано їхню вартість. Вартість визначити в карбованцях. Зазначати вартість в німецьких марках заборонено.

7. За недотримання цих постанов винні каратимуться позбавленням волі, грошовим штрафом, конфіскацією майна, заборонаю працювати за тим чи іншим фахом, закриттям підприємства або кількома вищезазначеними заходами покарання, взятими разом.

В особливо тяжких провинах порушникам загрожує смертальна кара ⁷⁷.

Командуючий військами Криму.

8 листопада 1942 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

На велелюдних дорогах ще спостерігається пожвавлений рух новіть після того, як стемніє. Цим оголошується, що з 16 години 30 хвилин до 6 години цивільному населенню заборонено перебувати за межами населених

пунктів. Якщо когось в цей час зустрінуть за межами населеного пункту, його суворо покарають ⁷⁸.

Ортскомендант.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Відновлено прийом татар-добровольців до лав німецької армії для використання в Криму.

Заяви приймаються щоденно з 8 до 16 години в Мусульманському Комітеті по вул. Пушкіна, 14 ⁷⁹.

11 листопада 1942 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

За крадіжку в приміщенні місцевої німецької установи 31 жовтня 1942 року засуджені до страти громадяни **Іван Ельфін**, який мешкав на Німецькій вулиці, №33/10, і **Павло Куденко**, який мешкав по вул. Червоноармійській, №54.

Вирок виконано 5 листопада 1942 р.

Громадянина **Еміра Курбакова**, який мешкає на вул. Російській, № 10, засуджено до 10 місяців ув'язнення за переховування.

Всі вони свідомо пішли на злочин, жодного з них не штовхали на це скрутні економічні обставини. Тому у вищезазначеній справі не було ніяких обставин, що пом'якшують провину.

Ортскомендант.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

Всі цивільні автомашини, які вже мають розпізнавальні знаки, не пізніше 30 листопада 1942 року слід обов'язково представити до польової жандармерії при Керченській ортскомендатурі (вул. К.Маркса, № 25) для того, щоб зробити відмітку про огляд.

Ті автомашини, які після 1 грудня 1942 року не матимуть розпізнавальних номерів і перевірних штампів польової жандармерії, будуть передані в розпорядження німецької армії ⁸⁰.

Керченський ортскомендант.

18 листопада 1942 р.

ВІД СІМФЕРОПОЛЬСЬКОЇ ОРТСКОМЕНДАТУРИ

За розпорядженням Командуючого військами Криму всі місцеві автомашини, які перебувають в користуванні (легкові і вантажні автомобілі, тягачі, автобуси, мотоцикли) підлягають негайній перевірці і в подальшому можуть використовуватись для поїздок по вулицях і відкритих дорогах лише за умови, що вони матимуть офіційний розпізнавальний знак і супроводжуватимуться посвідченням про проходження перевірки.

Керувати автомашинами в подальшому можуть лише ті особи, які мають офіційно видане посвідчення водія.

Всі власники місцевих автомашин міста Сімферополя, Сімферопольського району, Зуї і Карасубазара повинні не пізніше 15 грудня 1942 року представити свої машини на перевірчий пункт Управління Сімферопольської поліції на Салгірній вулиці, в будинку № 16. Машини мають бути в доброму технічному стані.

Це розпорядження стосується також власників тих машин, які працюють в німецьких організаціях (ВІКО, Централь ОСТ, Генеральний Комісар Криму, Штаб Ро-

зенберга і т.д.), а також і тих машин, які вже мають дозвіл від комендатури.

Автомашини з німецькими розпізнавальними знаками також мають бути подані на перевірчий пункт, бо їм слід одержати перевірчі посвідчення для Криму. Автомашини, які до 15 грудня 1942 року не одержать вищезазначеного перевіркового посвідчення, не можуть надалі використовуватися для поїздок по вулицях і відкритих дорогах.

Особи, винні в невиконанні цього розпорядження, будуть покарані.

Всі місцеві водії, які й надалі хочуть керувати автомашинами на вулицях і на відкритих дорогах, повинні з'явитися до 15 грудня 1942 року до вищезазначеного перевіркового пункту для одержання посвідчень водіїв.

Перед виданням посвідчення водія ці особи мають скласти іспит і довести свою здатність керувати машиною, що відповідає класу посвідчення водія. Для іспиту їм слід з'явитися з машиною, яка відповідає класу посвідчення водія. Особи, які після 15 грудня 1942 року керуватимуть машинами на відкритих дорогах, вулицях і площах без посвідчення водія, суворо каратимуться.

За перевірку машини і за видачу посвідчення водія береться 100 карбованців на покриття збитків. Ці гроші слід сплатити вищезазначеному пункту при видачі відповідних свідоцтв і посвідчень.

Після опублікування цього розпорядження всі раніше видані з цього питання накази втрачають свою силу ⁸¹.

Ортскомендант.

27 листопада 1942 р.

15-РІЧНОГО МАРОДЕРА ЗАСУДЖЕНО ДО СТРАТИ

15-річний Віталій К. із Сімферополя працював при стаціонарній німецькій військовій частині допоміжним поштовим працівником.

Він використав довірливе ставлення до нього і поступово вкрав 30 пакунків з цієї частини.

Його засуджено до страти. Вирок виконано.

Німецьке командування не раз доводило своє довір'я до цивільного населення і впевнене, що переважна частина населення готова з гідністю прийняти це довір'я. Тим суворіше слід діяти в усіх тих випадках, коли внаслідок зловживання довір'ям порушуються добрі стосунки між німецьким командуванням і населенням.

Покарання К. має стати попередженням всім, хто думає, що вони можуть порушувати інтереси німецького командування або окремих його представників ⁸².

23 грудня 1942 р.

ПРО ПЕРЕПУСТКИ

При вході в будинок Ортскомендатури вивішено оголошення про припинення видачі перепусток на Україну, в міста Керч і Севастополь ⁸³.

8 січня 1943 р.

ВІД КОМЕНДАНТА МІСТА

За крадіжку в приміщенні німецької частини 5 січня 1943 року розстріляно громадянина Григорія **Кузнецова**, який мешкав в Сімферополі, на Німецькій вулиці, № 15, кв.8.

Кузнецова спіймали на гарячому, коли він за допомогою підроблених ключів намагався проникнути в склад.

На допиті він зізнався, що мав намір шляхом крадіжок і торгівлі краденими речами накопичити собі капітал.

Для таких осіб немає місця серед людей, тому для **Кузнецова** могла бути лише одна кара — смертна.

Ортскомендант.

23 січня 1943 р.

ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОМИСЛИ М. СІМФЕРОПОЛЯ

§ 1.

Зобов'язання при отриманні дозволу

Промислове, торговельне або ремісничє підприємство в Сімферополі можливе лише з особливого дозволу. На дозвіл видається промислове посвідчення.

Власнику або власникам посвідчення на промислове підприємство видається промисловий патент.

§ 2.

Підстава для видачі дозволу

Дозвіл на промислове підприємство в значенні § 1 видається у таких випадках, коли:

- а) це не суперечить проводжуваній робочій політиці;
- б) є необхідність в існуванні такого промислу;
- в) власник підприємства володіє необхідними професійними знаннями і надійний в інших відношеннях.

§ 3.

Підстава для видачі патенту

Промисловий патент видається особі, яка є власником або співвласником дозволеного промислового підприємства.

Власник патенту, на якого видано промисловий дозвіл, зобов'язаний доказати наявність достатніх професійних знань і чесно виконувати всі свої громадські обов'язки.

§ 4.

Строк дійсності

Виданий промисловий дозвіл дійсний протягом поточного календарного року.

Після закінчення першого року цей дозвіл, у зв'язку з тим, що підстави, викладені в § 2, зберігаються, можна продовжити на два роки. Після закінчення першого продовження строк може збільшуватися щоразу на більш тривалий час.

Промисловий патент може бути відібрано, якщо власник патенту порушує свої професійні або громадські обов'язки.

§ 5.

Тимчасова установа по видачі дозволу

Дозвіл на промислове підприємство, яке згадане в § 1, видається відповідною Німецькою установою (нині це Міський Комісар при місцевій Комендатурі м. Сімферополя).

§ 6.

Установи по видачі патентів

Промисловий патент видається Міським управлінням (Міським головою) м. Сімферополя.

§ 7.

Порядок одержання дозволу

Прохання на одержання промислового дозволу подається в письмовій формі відповідній установі (§ 5).

Прохання має мати помітку Бюро праці про відповідність його з проводжуваною робочою політикою і помітку Промислового управління (в даному випадку Господарського командування) про визнання необхідності даного промислу.

§ 8.

Порядок одержання патенту

Прохання на одержання патенту слід подавати Міському Голові м. Сімферополя.

§ 9.

Це тимчасове положення про промисли м. Сімферополя вступає в дію з 1 січня 1943 р.

§ 10.

Порядок переходу на це положення і висновки

Існуючі промислові підприємства, які перераховані в § 1, вважаються дозволеними. Питання про їхній остаточний первинний дозвіл (§ 4) вирішує відповідна установа протягом 1943 року, не вимагаючи при цьому прохання, передбаченого в § 7.

Промислові підприємства, що не відповідають умовам цього положення, будуть закриті.

Дії, спрямовані проти цього положення, а також зловживання патентами підлягають покаранню: грошові штрафи, тюремні ув'язнення ⁸⁴.

*Міський комісар.
м. Сімферополь,
27 грудня 1942 р.*

25 січня 1943 р.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗБИРАННЯ ПАТЕНТНОГО (ПРОМИСЛОВОГО) ПОДАТКУ ПО М. СІМФЕРОПОЛЮ

§ 1.

Податкове зобов'язання

Підприємство, яке одержало дозвіл на промислову або торговельну діяльність, має платити податок (патентний, промисловий).

Всі промислові підприємства міста підлягають оподаткуванню незалежно від того, належать вони торговельному об'єднанню, іншим організаціям, окремим особам, а також незалежно від того, в які години дня вони працюють (кустари на дому).

Патентний (промисловий податок) береться за календарний рік з власника підприємства.

Його платять раз на півроку — протягом січня і липня (1-а і 2-а половина року).

§ 2.

ГОЛОВНА СТАВКА ПОДАТКУ

Патентне (промислове) оподаткування — це оподаткування, яке залежить від виторгу, його сума зазначена в поданій нижче таблиці.

§ 3.

НАДБАВКИ НА ОСНОВНУ СТАВКУ ПОДАТКУ

До встановлених в § 2 основних ставок податку робляться такі надбавки:

а) Для кожного співвласника торговельного, промислового чи кустарного підприємства податкова надбавка береться в розмірі основної ставки податку.

В тому випадку, коли в торговельних, промислових або кустарних підприємствах працюють члени родини, то податкова надбавка встановлюється в розмірі 2 % від основної ставки для кожного працюючого члена родини.

Однак до роботи допускаються не більше 2-х членів родини.

б) Якщо на торговельних, промислових і кустарних підприємствах працюють наймані особи (робітники або службовці), то при:

зайнятих до 2-х осіб надбавки збільшуються у півтора рази:

від 3 до 5 осіб — збільшуються вдвічі;

від 6 до 10 осіб — збільшуються втричі,

від 10 осіб — збільшуються в п'ять разів;

більше 100 осіб — збільшуються в десять разів.

З учнів до 18 років податкові надбавки не беруться.

§ 4.

Зниження з основної ставки податку

Якщо підприємство вступило в дію після першої половини року, то зниження встановлюється в розмірі 50% від усієї суми податку (основна ставка плюс надбавки).

Для інвалідів праці і війни 1-ї і 2-ї груп зниження встановлюється в розмірі 25 % від суми належного податку.

Для кустарів, працюючих на дому після основної роботи, зниження робиться в розмірі 50 % від суми податку.

§ 5.

Покарання за порушення податкового положення

Недотримання податкового положення каратиметься позбавленням волі, грошовими штрафами, а також позбавленням промислового дозволу і промислового патенту.

§ 6.

Вступ в дію

Це положення починає діяти з 1 січня 1943 р.

*Міський комісар.
м. Сімферополь.
27. 12. 1942.*

**ПОДАТКОВА ТАБЛИЦЯ ДО ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ПАТЕНТНИЙ
(ПРОМИСЛОВИЙ) ПОДАТОК
ВІД 27 ГРУДНЯ 1942 Р.**

Відповідно до § 2 вищезазначеного положення про податок встановлюються такі річні ставки патентного (промислового) податку:

1 розряд — 1.400 крб. для:

Ресторанів і залізничних буфетів, кафе, кондитерських, виноторгівлі, фруктово-овочевих контор для купівлі і продажу на комісійних засадах, посередницьких контор, технічних контор по створенню проектів, складанню кошторисів, купівлі і продажу різних товарів і предметів домашнього вжитку на комісійних засадах, заготівлі і продажу пального.-

2 розряд — 1.000 крб. для:

Їдалень і буфетів, в яких продаються харчові припаси, заїжджих дворів з мебльованими кімнатами; мебльованих кімнат з кількістю ліжок більше 6, торгівлі канцелярськими предметами, художніми антикварними товарами.

3 розряд — 800 крб. для:

Буфетів, в яких продаються содові і мінеральні води, заїжджих дворів без мебльованих кімнат, торгівлі бакалійними товарами, торгівлі фруктами і овочами в крамницях і ларках, спеціальної торгівлі канцелярськими предметами і книжками, торгівлі будівельними матеріалами.

4 розряд — 600 крб. для:

Ларків для продажу освіжаючих напоїв, торгівлі фруктами і овочами на базарі, торгівлі старими речами домашнього вжитку на базарі.

5 розряд — 500 крб. для:

Кравців і кравчинь (з матеріалу замовників), швеців (з матеріалу замовника), виготовлення чоловічих і жіночих

головних уборів, виготовлення заготовок з шкіри, пошиття чув'яків, годинників, оптиків, фотографів, перукарів, лимарів, радіотехніків, ювелірів, філігранників, авторемонтних, електронікелювальних майстерень, виготовлення свічок (з матеріалу замовника), майстерень з хімічного очищення і фарбування, хлібопекарень (з матеріалу замовника).

6 розряд — 400 крб. для:

Слюсарів і паяльників, для виготовлення і ремонту матраців, диванів, валіз, портфелів, для оббивачів, дзеркальників, для майстрів по ремонту діамантів, виготовленню гребінців і мундштуків з рогу і пластмаси, хімічних виробництв і виготовлення мила, крему для взуття і т.п. з матеріалу замовника, випалювання вапняку.

7 розряд — 300 крб. для:

Кравців і кравчинь, швеців по ремонту на дому, ~~столярів, матікорниць~~, вишивальниць, столярів, бондарів і колісників, слюچارів-водопровідників, жерстяників і ковалів, ремонту музичних інструментів, художніх ателье, виготовлення сит і їх продажу, візників, асенізаторів.

8 розряд — 200 крб. для:

Кравчинь по роботі на дому у клієнтів, майстерень по пошиттю білизни, в'язальниць панчо, точильників і жерстянщиків по листу, виготовлення картин на склі, водовозів.

9 розряд — 100 крб. для:

Швеців по ремонту на вулиці, чистильників чобіт, палітурників, виготовлення дрібних металевих предметів домашнього вжитку, виготовлення штучних квітів і дитячих іграшок, пензлів і щіток, порошку для чищення посуду, дерев'яних гребінців, рамок та ін., лікарів, художників та інших осіб вільних професій⁸⁵.

4 лютого 1943 р.

ПЛІЧ-О-ПЛІЧ З НІМЕЦЬКИМИ СОЛДАТАМИ

Зведення Німецького командування від 30 січня вперше згадує про з'єднання мешканців, які у визволених від більшовиків областях добровільно вступили до лав німецької армії, і відзначає їхню мужність. Час від часу у зведеннях Німецького командування окремо називаються ті частини, які особливо виявили себе в боях. Подібна хвала на адресу окремих військових частин буває не часто. Якщо таке трапляється, то є всі підстави бути певними, що відзначена група військ зробила щось видатне, що заслуговує, поза всяким сумнівом, особливого відзначення. Це стосується, зрозуміло, також і з'єднань добровольців із визволених від більшовиків областей.

Згадування про добровільні з'єднання і цю похвалу слід розцінювати дуже високо, бо мовиться тут не про звичайну солдатську хоробрість у боротьбі проти більшовизму, а також про те ідейне прагнення, яке надихає добровольчі війська. Це ідейне прагнення знаходить вияв у повному розумінні того, за що бореться німецький солдат, а саме: в необхідності знищення більшовизму.

Якщо добровольці і місцеве населення пліч-о-пліч воюють поруч з німецькими воїнами і їхніми союзниками проти червоних орд, то це є кращим доказом того, що сини визволених районів усвідомили одне з найважливіших сучасних завдань і зі свого боку допомагають визволити свою батьківщину, а також увесь світ від головного спільного і найлютішого ворога — більшовизму.

В цьому повідомленні Німецького верховного командування згадується про місцеві добровольчі загони, які зі зброєю в руках борються проти більшовизму. До перемоги нас веде не тільки зброя. Такий гігантський апарат, як німецький уряд, має потребу в людях, які, основувшись на своїх знаннях і досвіді, можуть зробити воюю-

чим військам великі послуги.

Ремісники, техніки, водії — всі вони можуть стати корисними німецькій армії своїми знаннями і здібностями. Тому всім, хто бажає допомогти своїми знаннями і вміннями для досягнення великої громадської мети, надається можливість працювати в німецькій армії як допоміжна сила. В такому випадку вони вважатимуться такими, що належать до німецької армії з усіма правами і обов'язками, які з цього витікають.

В Німеччині всі повністю відмовилися від особистого життя і своїх власних інтересів. У Німеччині всі, відповідно до своїх здібностей, працюють для досягнення повної перемоги.

Населення визволених Східних областей також частково прийшло до усвідомлення вимог даного моменту, про що свідчить вищезгадане зведення Німецького верховного командування.

Ці добровольці в лавах німецьких полків — яскравий і прекрасний приклад для тих, які ще вагаються і не усвідомили всього значення даного моменту ⁸⁶.

11 лютого 1943 р.

ЧОЛОВІКИ — МЕШКАНЦІ КРИМУ!

Водії, слюсарі з автосправи, візники і особи інших спеціальностей!

Вам надається можливість використати свої здібності і знання в німецьких частинах. Записуйтеся добровольцями-військовослужбовцями німецьких військ. Ви одержите харчування, приміщення і оплату, які існують в німецькій армії для її солдатів.

Ви хочете бачити свою Батьківщину мирною і повністю звільненою. Це може зробити лише Німеччина і німецька армія.

Своєю роботою військовослужбовців-добровольців ви вкладаєте в цю справу і свою частку.

1 березня 1943 р.

ЗВЕРНЕННЯ ДО СЕЛЯН КРИМУ

За зимовий період більшовики пробували домогтися вирішального повороту воєнних подій на свою користь. Якщо за допомогою суворої зимової погоди їм і вдалося знову зайняти окремі райони, то тепер із закінченням зими подальше просування червоної армії скінчилось. У подальшому російська земля, яка вас годує, буде повністю у безпеці від загрози з боку більшовиків. Про це турбуватиметься німецька армія.

Але ви самі можете багато зробити для цього, і Німецький уряд всіяко допоможе вам у цьому. Німецький уряд знає, що ви повинні були зазнати жертв у справі постачання продовольством воюючих німецьких військ, і ці жертви, однак, були необхідні для того, щоб захистити вашу землю. Німецький уряд вже в минулому році надав вам допомогу. Уже понад 23.000 дворам збільшено присадибні ділянки для того, щоб ви мали достатньо власної землі для поліпшення вашого продовольчого становища і вашого рівня життя і щоб ви могли збільшити кількість худоби. Німецький уряд виділив власні ділянки 10.000 сімей у сільськогосподарських товариствах. Всі ці заходи будуть продовжуватися цього року в значно більшому обсягу, бо тепер подолано ті труднощі, що були на початку.

Нині починаються весняні польові роботи. Ви знаєте, що урожай тим кращий, чим більше роботи і турботи докладається для оранки, посівної, догляду за посівами і, накінець, до збирання врожаю. Кращий урожай піде вам на користь. Докладіть усіх зусиль для обробітку полів, і ви зможете краще жити і краще харчуватися ⁸⁹.

6 березня 1943 р.

ОФІЦІЙНИЙ ВІДДІЛ О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Населенню міста пропонується не пізніше 8 березня 1943 р. зібрати і здати в Ортскомендатуру всі наявні в місцях проживання порожні залізні бочки з-під пального і пробки до них.

За кожную здану бочку і пробку до неї видаватиметься винагорода.

Особи, які не здали бочки і пробки до зазначеного строку, будуть притягнені до відповідальності⁹⁰.

*Заступник Міського голови
Анастасов.*

З В Е Р Н Е Н Н Я

Для продовольчого забезпечення цивільного населення Криму необхідно збільшити вилов риби. Щоб дати населенню більше риби, усе знаряддя для її вилову, а саме: сітки, канати, мотузки, неводи, — слід привезти і віддати в розпорядження рибної організації.

Кримська Обласна Рибна Контора в Сімферополі, що по вул. Торговій, 4, приймає запропоновані і придатні для використання знаряддя для вилову риби, навіть у невеликій кількості, не цікавлячись їхнім походженням.

Відшкодування вартості буде зроблено, за бажанням, грошима або дрібною рибою (камсою, бичками).

Це відповідає власним інтересам населення-і, очевидно, воно зразу ж відгукнеться на цей заклик.

Риболовне знаряддя, яке буде знайдене в приватному користуванні пізніше 1 квітня 1943 року, буде конфісковано⁹¹.

11 березня 1943 р.

ПОСТАНОВА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

Встановлено, що останнім часом на базарі, а також і в інших місцях продають спиртні напої, вживання яких призводить не тільки до важких захворювань, а й смертних випадків.

Для запобігання таких випадків постановляється:

1. Виготовляти горілку і хлібне вино, незалежно від того, для власного вжитку чи з метою продажу, можна лише з дозволу відповідних установ.

2. Купувати і продавати спиртні напої в місті і в межах шестикілометрової смуги навколо нього дозволено в закритих пляшках з незіпсованими печатками. Відпускати спиртні напої розпечатаними можна лише в буфетах, кафе чи інших установах, які мають відповідний дозвіл.

3. Постанова не стосується купівлі і продажу фруктових і виноградних вин, які можна продавати при збереженні лише санітарних правил.

4. Порушники цієї постанови каратимуться на перший раз грошовим штрафом до 5000 карбованців або трьома тижнями арешту. Апарати для приготування спиртних напоїв, а також спиртні напої, які продаються незаконним способом, конфісковуються.

Особи, які порушуватимуть вдруге, притягуватимуться до відповідальності ⁹².

Начальник СС і Поліції майор Боше.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Введений свого часу Командуючим військами Криму огляд автомашин і видача нових свідоцтв водіїв може вважатися закінченим у Сімферополі, Сімферопольському районі, в Карасубазарі і в Зуї. Виходячи з цього, з 15 березня 1943 року в цих районах не можуть їздити автомашини, які не пройшли огляд і не мають відповідного

посвідчення, а також не можуть водити автомашини ті водії, які не мають законного свідоцтва.

При виявленні порушень цього розпорядження будуть суворо покарані не тільки водії, а також і власники автомашин. Самі автомашини будуть конфісковані.

Ще раз нагадую, що прохання про огляд автомашин і про видачу свідоцтв водіям можуть подаватися в бюро по видачі вищезазначених посвідчень і свідоцтв при команді охоронної поліції, що знаходиться в місті Сімферополі на Салгірній вулиці, № 16.

Начальник СС і Поліції⁹³.

22 березня 1943 р.

ТИ ТАКОЖ ПОВИНЕН ДОПОМАГАТИ

Німецька армія звільнила нас від жидівського терору і від насильства Сталіна. У важкій обстановці воює німецький солдат за наше звільнення. Він зазнає заради нас чимало злигоднів і страждань.

В Німеччині кожна здорова людина працює, щоб дати солдатам все необхідне для війни. Там кожен усвідомлює труднощі боротьби і з радістю виконує свій обов'язок.

Уже тисячі людей усвідомили, що визволення від більшовизму — важка справа, яка повинна одержати усіляку підтримку. Багато людей поїхали до Німеччини і працюють там на фабриках, заводах і в сільському господарстві. Вони знайомляться з Німеччиною. Вони дізналися, що там живуть значно краще, тому що в Німеччині робітник працює без будь-якого примусу і слугує своєму народу. Переважна частина визволеного з-під червоного ярма населення Росії працює старанно і на совість.

Але є й такі, які вважають, що їм слід почекати і подивитися, як далі буде йти війна. Вони спекулюють і поширюють темні плітки в той час, коли більша частина наших братів і сестер з радістю виконує свій обов'язок і

працює для щасливого майбутнього; ці паразити шкодять репутації нашого народу. Жоден німецький солдат не розуміє такої поведінки.

Кінчається зима. В селі старанно готуються до весняної сівби. Багато машин поламано під час війни. Село має велику потребу в робочій силі. В містах також потрібна безліч робітників. Всі зусилля подолати перешкоди, завдані війною, не матимуть успіху, якщо частина нашого народу буде пасивно стояти осторонь.

Пасивна поведінка суворо каралася під час червоного терору.

Пасивна поведінка в цей важкий час означає зниження врожаю і подальше обмеження виробництва предметів широкого вжитку. Зниження ж урожаю означає голод і хвороби.

Ти також повинен допомагати. Кожен має виконати свій обов'язок. Кожен має працювати для щасливого майбутнього. **Той, хто не вступає до армії трудящих, — зрадник і запроданець.**

Ти також зобов'язаний допомагати. Реєструйся негайно у відповідному Бюро праці ⁹⁴.

27 березня 1943 р.

ОГОЛОШЕННЯ

Від часу опублікування цього розпорядження цивільному населенню дозволяється перебувати за межами населених пунктів з 5 ранку до 18 години вечора.

Ортскомендант.

29 березня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

З 29 березня 1943 р. літній час знову вступає в дію. Годинники 29 березня о 2-й годині ранку слід перевести вперед на 1 годину.

*Сімферополь, 28.III.1943 р.
Ортскомендант.*

31 березня 1943 р.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЦИВІЛЬНИМ ВОДІЯМ

Цивільного водія Володимира Скоробогатова, який мешкає в Сімферополі по Ново-Садовій вулиці, в будинку № 1, оштрафовано на 2000 карбованців з заміненням, якщо не виплатить, 14 днями арешту за те, що він не обладнав свою автомашину сигнальним приладом, не міг робити попереджувальні сигнали, внаслідок чого трапився нещасний випадок із смертельним наслідком.

Крім того, на 3 місяці у нього відібрали посвідчення на право керувати автомобілем.

Це пошкодження має стати попередженням усім цивільним водіям. Всі, хто не виконає розпорядження про порядок і правила руху, будуть суворо покарані⁹⁵.

*Ортскомендант.
Сімферополь, 25 березня 1943 року.*

14 квітня 1943 р.

Для відновлення і забезпечення оптимального життя в Європі і майбутнього усіх Європейських народів вступає в дію таке розпорядження

Н А К А З ПРО ТРУДОВУ ПОВИННІСТЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ ТРУДЯЩИХ НА РОБОТУ

Відділ І. Трудова повинність

§ 1.

Всі мешканці прифронтової смуги віком від 14 до 65 років підлягають, залежно від їх працездатності, трудовій повинності. Ці особи зобов'язані за викликом з'явитися для реєстрації на Біржу праці або в призначену для цієї мети установу.

Викликаний може бути призначеним на роботу і за межами свого постійного місця проживання, а також за межами прифронтової смуги. При призначенні на роботу працездатному видається відповідне посвідчення.

Стосовно євреїв буде видане окреме розпорядження.

§ 2.

Трудова повинність зобов'язує у випадку потреби, на підставі § 1, вивчити на вимогу Біржі Праці певну професію чи поповнити свої знання, а також змінювати свою спеціальність.

Відділ ІІ. Обмеження стосовно зміни місця праці

§ 3.

Трудящим (робітникам, службовцям і учням) дозволяється залишити свою роботу лише з попередньої згоди відповідної установи; для звільнення трудящого роботодавці зобов'язані отримати згоду тієї ж установи. Самовільне залишення місця роботи чи звільнення без

відповідного дозволу — протизаконні.

Зазначений дозвіл не потрібен у випадку:

- а) припинення роботи на підприємстві (будові) або
- б) якщо трудівник був найнятий на строк менше одного місяця.

§ 4.

Підприємства (приватні і казенні, а також різні управління) і домогосподарі можуть призначити працівників на роботу лише з дозволу відповідної місцевої установи. З призначенням трудящих на роботу така установа дає автоматично на це і свою згоду.

Ця згода не потрібна для сільськогосподарських і лісових підприємств, на яких добувають мінеральні олії.

§ 5.

Недійсний.

§ 6.

Трудящі, які залишили з тих чи інших причин свою роботу, зобов'язані негайно з'явитися на Біржу Праці або в зазначену для цього установу.

Відділ III

ЗМІНА МІСЦЯ РОБОТИ

§ 7.

Робітники і службовці, зокрема вчені спеціалісти, які потрапили на роботу не за своєю спеціальністю, повинні на вимогу відповідної місцевої установи і, після прибуття замісника, звільнитися і призначатися на роботу відповідно до своїх знань. Незалежно від цього роботодавець зобов'язаний без попередньої на те вказівки повідомити відповідну установу про робітників, які працюють не за фахом. Точно так же необхідно діяти з неодруженими та до них прирівняними робітниками, в яких є потреба для призначення на роботу за межами їхнього постійного місця проживання або за межами прифронтової смуги; їх необхідно замінити робітниками,

зв'язаними якимись причинами з даним місцем або обмеженими у своїй працездатності.

§ 8.

Посвідчення на право заняття ремеслом, промислом, торгівлею і тому подібними професіями видаються тільки зі згоди відповідної місцевої установи. Уже видані посвідчення можуть бути відібрані на вимогу цієї установи.

Відділ IV. Визначення заробітної плати і умов праці

§ 9.

Працездатні оплачуються за справедливою розцінкою, причому розміри заробітної плати визначаються за принципом продуктивності праці. Як принцип вводиться відрядно-преміальна оплата праці. Лише такі роботи, які з різних причин неможливо розцінити таким способом, оплачуються звичайною заробітною платою.

Розміри заробітної плати прифронтової смуги визначаються на основі місцевих постанов:

§ 10.

Робочий тиждень триває 54 години; понад цей час кожен працездатний може бути в межах допустимого залучений до надурочної, нічної, недільної і святкової робіт.

§ 11.

Необхідно відповідно до коштів підприємства влаштувати для трудящих особливі кухні і крамниці для продажу дрібних предметів домашнього вжитку.

Бажано, щоб цими крамницями могли користуватися і сім'ї робітників.

Відділ V. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ

§ 12.

Трудящі, які виконують свою трудову повинність у межах прифронтової смуги в приватних і воєнних установах або в земельних і лісових підприємствах, мають право у випадку захворювання або нещасного випадку, на підставі особливої постанови, на грошову допомогу і лікарняне або домашнє лікування. Поза прифронтовою смугою лікарняне забезпечення визначається відповідно до місцевих постанов.

§ 13.

Трудозобов'язані, які працюють за межами свого місця проживання чи поза прифронтовою смугою і завдяки цьому живуть окремо від своєї сім'ї, отримують, на підставі окремої постанови Вїртшафтештаба Ост, при поданні прохання, належну допомогу для забезпечення своїх рідних.

§ 14.

Трудящі, які виконують свої трудові обов'язки з особливим успіхом поза межами свого постійного місця проживання і поза межами прифронтової смуги, будуть взяті до уваги при проведенні нового земельного порядку і наділені, на підставі існуючих розпоряджень, землею, тяглом, домашньою худобою і інвентарем, якщо вони за своїми особистими якостями, знаннями і працездатністю можуть самостійно вести господарство.

Відділ VI.
ПОСТАНОВА ПО ВПРОВАДЖЕННЮ
УКАЗУ В ЖИТТЯ І ПРО ПОКАРАННЯ
ТЕРМІН ВСТУПУ В ДІЮ

§ 15.

Генерал-квартирмейстер видає за погодженням з Вїртшафтсштабом Ост необхідні для проведення указу постанови і необхідні до нього доповнення.

§ 16.

За невиконання цього указу і дії, спрямовані проти проведення його в життя, за особливу відмову від роботи і невиконання її, а також за неявку без поважної причини на роботу — будуть суворо карати.

§ 17.

Викладений вище указ вступає в дію негайно ⁹⁶.

Головна квартира
Верховного Командування Армії.
Начальник Ген. Шт. Армії
Цейцлер
Генерал від інфантерії.
6 лютого 1943 р.

18 квітня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

На підставі даних мені судових справ я, як комендант міста Сімферополя і Сімферопольського району, засудив до смертної кари двох громадян: Віктора Трунова, який мешкав в селищі «Світанок» (Сарабуз), і Олексія Сліченка, який теж мешкав в Сарабузі.

Вирок вже виконано 12 квітня 1943 р.

Обох засуджених розстріляно.

Підстава: Обоє тривалий час займалися крадіжками в осіб, які належать до німецької армії, причому вони

крали цінні речі, які не можна відшкодувати. Крім того, засуджені незаконно володіли зброєю і бойовими припасами. Обидва були запеклими злодіями, здатними на будь-який злочин. Кількість знайденої у них зброї і боеприпасів свідчить про те, що злочинці мали намір передати цю зброю якимсь бандам. Такі люди — небезпека для суспільства, і їх, безперечно, слід знищувати.

Відповідно до цього, покаранням для них могла бути тільки смертна кара ⁹⁷.

Сімферополь, 13 квітня 1943 року.

Ортскомендант.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВА ЗУБНИХ ТЕХНІКІВ

1. Зубні техніки, які мають дипломи або посвідчення про одержання звання зубного техника, можуть проводити тільки роботи по виготовленню зубних протезів (на каучуку або з металу).

2. Всі роботи, виконані зубними техніками, мають бути апробованими зубним лікарем.

3. Прийом і здача зубопротезних робіт замовникові проводиться тільки зубним лікарем (зняття мірки, підготовка).

4. Проводити маніпуляції в ротовій порожнині пацієнта зубним технікам не дозволяється.

5. Припасування протезу, який не знімається, і підготовка ротової порожнини пацієнта, примірка і цементування проводяться тільки зубним лікарем.

Зубні техніки до цієї роботи не допускаються.

6. Категорично заборонена зубним технікам самостійна робота по протезуванню ротової порожнини.

За порушення цього положення зубні техніки позбавляються права займатися зубопротезною роботою, документів про звання, а також караються за законами воєнного часу ⁹⁸.

Фельдкомендатура, Штабслікар Штеле.

Головний лікар Криму Радзівовський.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

21 квітня 1943 р.

Цього року свято Пасхи співпадає як за юліанським, так і за грегоріанським календарем, тобто як за новим, так і за старим стилем. **Пасхальна Неділя і Пасхальний Понеділок є неробочими днями.** Якщо життєво важливі постачальні підприємства, які обслуговують німецькі і союзні з Німеччиною війська, не можуть повністю вивільнити від роботи в пасхальні дні всіх своїх робітників, то керівники цих підприємств і установ визначають, коли і в якому обсягу робітники з місцевого населення можуть бути вільними. Необхідно домогтися того, щоб кожен робітник і службовець з місцевого населення був зовсім вільним хоча б в один з пасхальних днів. По можливості вони повинні бути звільнені і в післяполудневий час у Страсну суботу.

Оскільки у православної церкви Пасхальне богослужіння має особливо важливе значення, то в Пасхальну ніч цивільному населенню дозволяється ходити по місту⁹⁹.

Міський Комісар.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Категорично забороняється продаж спирту і різних спиртних напоїв як військовослужбовцям, так і цивільному населенню. Виробництво спирту і спиртних напоїв дозволяється лише з дозволу ВІКО.

Всі інші розпорядження, які опубліковані раніше і суперечать цій постанові, скасовуються.

Порушення цієї постанови суворо каратиметься¹⁰⁰.

*Міський Комісар
Ортскомендант.*

25 квітня 1943 р.

ДО ВСІХ РУМУНІВ І МОЛДАВАН КРИМУ

Керівництво Румунського Уряду за погодженням з керівництвом Німецького Уряду вирішило записати всі румунські і молдавські сім'ї, які проживають у Криму.

Одночасно із цим запасом кожна сім'я отримає невеличкий подарунок на Пасху.

Запис румунських і молдавських сімей, видача подарунків у місті-Сімферополі будуть з 22 квітня 1943р. на вулиці Мало-Базарна, № 3, під'їзд, двері справа, щоденно з 7 до 12 і з 14 до 19 години.

До інших міст і сіл Криму румунські делегати приїдуть пізніше і одночасно з записом видадуть подарунок на Пасху ¹⁰¹.

Комісія Румунського Уряду.

1 травня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

З першого травня цивільному населенню дозволено перебувати за межами населених пунктів з 4 години ранку до 19 години 30 хвилин вечора. В межах населених пунктів, зокрема в м.Сімферополі, цивільне населення до особливого розпорядження має право перебувати на вулицях з 5 години ранку до 20 години вечора.

Ортскомендант.

2 травня 1943 р.

ОГОЛОШЕННЯ

Колишній районний керівник Сімферопольського району Максиміліан Толпінцев, який мешкає в

м.Сімферополі, Пушкінська, 40, засуджений мною до 18 місяців примусових робіт і до зняття з посади районного керівника за те, що зловживав своїм становищем районного керівника і створював для себе вигідні умови на шкоду працюючим у Районному управлінні російським службовцям, чим діяв проти інтересів Німецької армії¹⁰².

Ортскомендант.

7 травня 1943 р.

Н А К А З № 13
ВЕРХОВНОГО КОМАНДУВАННЯ
НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ

Про військовослужбовців Червоної Армії, які добровільно переходять на бік Німецької армії

Розважливі солдати і офіцери Червоної Армії не бажують далі бездумно жертвувати собою заради збереження радянського режиму, про що свідчить велика кількість військовослужбовців Червоної Армії, які переходять добровільно на наш бік.

Всіх офіцерів і солдатів Червоної Армії, які добровільно переходять до нас, слід розглядати як ворогів радянської влади і відповідно до цього з ними поводитися.

Наказую:

I. Кожного військовослужбовця Червоної Армії (офіцера, політпрацівника, бійця і ін.), який залишив свою частину і самостійно чи в складі групи добровільно з'явився до нас, вважати **не військовополоненим, а таким, що добровільно перейшов на бік Німецької Армії.**

II. Ставлення до тих, які добровільно перейшли:

а) у військових частинах, дивізіях і корпусах:

1. Тих, що добровільно перейшли, негайно відділяти від військовополонених і розміщувати, по можливості, в окремих упорядкованих приміщеннях. Все особисте майно (гроші, цінні речі, обмундирування, ордени, медалі, знаки розрізнення) залишити недоторканими.

Тих, хто добровільно перейшов, забезпечити хорошим харчуванням.

Тих, хто добровільно перейшов, негайно відправляти із зони бойових дій в тил, забезпечуючи їх, по можливості, засобами пересування.

Хворим і пораненим надавати невідкладну медичну допомогу.

2. Кожному, хто добровільно перейшов, на основі документу, що є в нього, чи нашої «перепустки» видавати окреме посвідчення.

б) На спеціальних збірних пунктах:

1. Тим, хто добровільно перейшов, надавати перевагу при розквартируванні (опалення, забезпечення постільною білизною і т.д.). Офіцерів розміщувати окремо і забезпечувати їх усіма необхідними зручностями.

2. Тих, хто добровільно перейшов, забезпечувати довольством нарівні з добровольцями **Російської Визвольної Армії** і, по можливості, додатковим постачанням (тютюном та ін.).

3. Надавати перевагу при заміні обмундирування.

4. Тому, хто добровільно перейшов, надати 7-денний термін для вирішення про його вступ:

до Російської Визвольної Армії,

до одного з національних визвольних загонів (український, кавказький, козачий, туркестанський, татарський),

добровольцем у тилу частину або

на роботу у визволених від більшовизму областях.

При цьому брати до уваги спеціальну підготовку кожного зокрема.

5. Офіцерам, які перейшли добровільно, давати: до капітана включно — одного вістового на трьох, від майора і вище — одного вістового на двох, для кожного генерала виділити окремого ординарця.

6. Задоволення культурних запитів тих, хто перейшов добровільно, поставити на належну висоту. З цієї метою можуть бути залучені особи із цивільного населення.

Організувати надходження газет, відповідної літератури, музичних інструментів, практикувати демонстрування кінофільмів, заохочувати культурну і художню самодіяльність.

Ш. Тим, хто добровільно перейшов, гарантується повернення на батьківщину після закінчення війни в першу чергу, якщо вони цього забажають ¹⁰³.

Верховне командування Німецької Армії

Вірно:
Полковник Генштабу

(підпис)
Ставка, 21.IV.43.

9 травня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Цивільному населенню категорично заборонено приєднуватися до електромережі як з метою освітлення, так і з метою одержання енергії для електромоторів. Дозвіл на підключення освітлювальних точок дається лише у виняткових випадках.

Якщо військовослужбовці, поселені в квартирах цивільних осіб, одержують дозвіл на підключення освітлювальних точок, то цей дозвіл стосується лише тих кімнат, де живуть військовослужбовці. Як тільки військовослужбовці, внаслідок переходу на іншу квартиру в межах міста або внаслідок від'їзду з міста, залишають своє помешкання, то господар повинен негайно заявити Ортскомендатурі, кімната № 5, про звільнення приміщення і в даному випадку про наявність підключеної освітлювальної точки.

Якщо буде виявлено підключення цивільних квартир до електропроводки після від'їзду військослужбовців, то власники цих приміщень будуть суворо покарані ¹⁰⁴.

Ортскомендант.

12 травня 1943 р.

ОГОЛОШЕННЯ

З 15 травня цього року цивільному населенню м. Сімферополя дозволено перебувати на вулицях з **5 години ранку до 9 години вечора**.

Ортскомендант.

2 червня 1943 р.

ВІДПОВІДЬ ГЕНЕРАЛА-ФЕЛЬДМАРШАЛА

До мене прийшов сімферопольський художник, з яким я часто розмовляв, і поскаржився, що його дружина, зареєстрована для роботи тут, в Сімферополі, не може своєчасно приготувати йому їжу.

З цього приводу я даю таку відповідь:

В тотальній війні, яку ми нині переживаємо, в усіх великих державах, які беруть участь у війні, на основі закону і особливих постанов мобілізовано все населення. Той, хто не воює на фронті, повинен працювати в сільському господарстві і на военных завода, починаючи з 15-літніх і кінчаючи 60-65-літніми чоловіками і жінками.

Такий же стан і в областях, що перебувають ще під владою Рад, при чому там цього правила дотримуються ще суворіше. У нас дома, в Німеччині, наші жінки також працюють на підприємствах і не можуть варити обіди чоловікам, тому що більшість з них перебуває на фронті. Наші художники борються і проливають кров на війні, тут же художники визволених областей можуть займатися своїм мистецтвом і мають можливість щодня, хоч і не постійно, як би їм того хотілося, бачити своїх дружин. Їхнє становище значно краще, ніж становище більшості людей в Німеччині і в усьому світі. Перш за все, їх не пригнічує такою мірою, як в Німеччині, турбота про власне життя, а також про життя їхніх дружин.

Подумавши, вони повинні зрозуміти, що і тут кожна

працездатна людина повинна щось робити, аби заробити собі шматок хліба. Перш за все, ми повинні дружними зусиллями так обробити землю, щоб місцеве населення було забезпечене харчами. Крім того, солдати, які оберігають населення від жахів воєнних дій, теж потребують деякої частини врожаю, бо не все можна підвезти залізницею. Місцеве населення має зрозуміти й усвідомити це. При наявності доброї волі воно зрозуміє, що німецький солдат турбується про те, щоб не ускладнювати і без того нелегке життя населення країни, якщо в тому немає особливої потреби. Вигляд гарно і чисто одягненого людського натовпу, який гуляє у вихідні дні з відкритими веселими обличчями, говорить нам, солдатам, що більшість людей зрозуміють нашу добру і справедливу волю і усвідомить, що ми бажаємо їм добра ¹⁰⁵.

6 червня 1943 р.

ЗЕМЛЯ ПЕРЕДАЄТЬСЯ В ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ СЕЛЯНАМ

БЕРЛІН. Рейхсміністр зайятих Східних областей, в процесі своїх заходів по ліквідації більшовицької системи і встановленню нового порядку, видав декларацію про селянську приватну власність на землю у визволених від більшовиків російських, українських і білоруських областях. Зміст цієї декларації значною мірою розширює принципи виданого в лютому 1942 року наказу про новий аграрний порядок у визволених областях. Зокрема декларація містить в собі твердий принцип, що німецький уряд сприяє виникненню і розвитку приватної власності і підтримує цю власність. Та земля, яка у відповідності до нового аграрного порядку була передана селянам визволених областей для постійного індивідуального користування, визнається з сьогоднішнього дня приватною власністю селян.

Поділ землі і передача її у власність селянам триває. Право на землю мають всі особи, які можуть обробляти

її своїми силами, навіть якщо вони в даний момент і не мешкають в тому пункті, де проводиться наділ землею¹⁰⁶.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Під час першої світової війни 1914-18 рр. багато осіб німецької нації підписувалися на воєнну позику Німецької імперії. На рахунках Німецького Управління Боргових зобов'язань є ряд сум, які внаслідок політичних обставин до цього часу не могли бути виплачені ні тим, хто підписався на вищезазначену позику, ні їхнім спадкоємцям. Нині проводиться підготовча робота по виплаті цих сум власникам або спадкоємцям.

Право на одержання грошей мають лише особи німецької нації при умові:

1. Вони мають бути передплатниками або спадкоємцями тих осіб, які підписувалися на позику.

2. Вони повинні мати або одержати від Управління в справах німецького населення під керівництвом Начальника «СС» і поліції Криму посвідчення про свою приналежність до німецької нації.

Заяви передплатників чи їхніх спадкоємців при бажанні одержати гроші за позику мають бути подані до 10 червня 1943 року Міському Комісару. На цих заявах має бути така помітка Управління у справах німецького населення:

«Заявник одержав (або має одержати) остаточне посвідчення про приналежність до німецького населення».

В заяві слід зазначити:

а) Ім'я, по-батькові, прізвище і точну адресу заявника.

б) Ім'я, по-батькові і прізвище передплатника.

в) Сума підписки на позику.

г) Перелік документів, які підтверджують підписку на позику, а у відповідних випадках і документів, які свідчать про спадкоємність¹⁰⁷.

Радник Головного Воєнного Управління.

11 червня 1943 р.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВВЕДЕННЯ ПРИВАТНОЇ СЕЛЯНСЬКОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

Німецький уряд сприяє виникненню і розвитку приватної власності і захищає цю власність. Тому і у визволених від більшовиків Східних областях також вводиться приватна селянська власність на землю.

Основою для впровадження приватної власності на землю є те наділення землею, яке вже було проведено у відповідності до указу від 15 лютого 1942 року про впровадження нового аграрного порядку у визволених Східних областях. Та земля, яка при проведених уповноваженими Німецькими управліннями землемірами землевпорядних роботах була передана в постійне індивідуальне користування селян, оголошується з часу опублікування цієї декларації приватною селянською власністю. Розподіл землі і передача її у власність селянам триває, і відповідні землевпорядкувальні роботи провадяться. Право на землю мають всі, хто обробляє землю власною працею. Крім селян, які на даний момент живуть в тому пункті, де проводиться наділ землею, повинні бути в повному обсягу враховані й ті особи, які мають право на землю, але тимчасово відсутні, в тому числі також ті трудящі, які мають право на землю, але в даний момент перебувають на військовій службі (включаючи сюди і солдатів червоної армії), евакуйовані, вислані більшовиками або вивезені ними з собою, а також ті особи, що мають право на землю, але знаходяться на роботі в Німеччині або являються військовополоненими.

Введення приватної власності на землю являє собою нагороду за старанну роботу населення визволених областей у справі збільшення сільськогосподарської продукції. Введення приватної власності на землю зобов'язує селян і надалі докладати всіх зусиль для відновлення сільського господарства у звільнених Східних областях і сприяти цим остаточному знищенню більшовизму¹⁰⁸.

*За дорученням Німецького Уряду Рейхсміністр
визволених Східних областей Альфред Розенберг* ¹⁰⁸.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Починається виплата за квитанціями білого кольору нижче наведеного зразка.

Всім громадським установам і цивільним особам, які одержали ці квитанції за здані частинам німецької армії продукти і речі, слід подати ці квитанції для оплати в Ортскомендатурі ¹⁰⁹.

Ортскомендант.

(Нижче подавалася типова квитанція, надрукована німецькою і російською мовами. В. Г.)

22 червня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

На підставі наказу штабу Німецької армії всім автомобілям, обладнаним ланцюгами проти ковзання, а також всім кінним візкам, які мають ошиновані залізом колеса, забороняється їздити по ґрунтових дорогах, які обкопані рівчаками, незалежно від того, шосейні ці дороги чи ні.

Якщо на дорогах є болото, то користуватися ними заборонено всім без винятку автомашинам і кінним візкам.

Невиконання розпорядження каратиметься конфіскацією автомашин і кінних візків ¹¹⁰.

Міський комісар.

За даними, які маємо на цей час, встановлено, що незначна частина власників овець в м. Сімферополі не привела овець для стрижки або не здала вовну в Заготскот.

Останній раз пропоную всім власникам овець, які не привели їх для стрижки і не здали вовну, обов'язково до 25 червня 1943 р. здати вовну в Заготскот — з розрахунку не менше 1,8 кг вовни з однієї голови. Осіб, які не виконають цього розпорядження, буде покарано тюремним ув'язненням і в них буде конфісковано вівці¹¹¹.

Міський комісар.

7 липня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

1. Ще раз нагадую, що для руху в пункти, які знаходяться за межами вашого району, необхідно мати перепустки, видані відповідною місцевою комендатурою. Ці перепустки не дають права користуватися залізницею. Бажаючі їздити залізницями повинні мати, крім перепустки, ще й відповідне окреме посвідчення, яке видається Ортскомендатурою.

2. Особи, які не мають перепусток для пересування за межами свого району, а також особи, які користуються залізницею, не маючи на це спеціального посвідчення, будуть покарані примусовими роботами на строк не менше чотирьох тижнів. Крім того, порушників, незалежно від цього, буде оштрафовано¹¹².

Командуючий військами Криму.

18 липня 1943 р.

ПРО ПОРЯДОК ВСТУПУ ДО ШЛЮБУ

1. Законним вважається лише шлюб, оформлений у відділі записів актів громадянського стану. Шлюб має бути внесений до реєстрів цих відділів. Відділи записів актів громадянського стану видають тим, хто вступив до шлюбу, відповідні посвідчення.

2. Церковного обряду вінчання зовсім не торкається зміст параграфу 1 цієї постанови. Однак церковний обряд вінчання має проводитися тільки після того, як шлюб зареєстровано у відділі записів актів громадянського стану.

3. Духовні особи всіх віросповідань не мають права здійснювати церковний обряд вінчання, якщо ті, хто вступає в шлюб, не мають посвідчення про реєстрацію шлюбу у відділі записів актів громадянського стану.

4. Ті церковні шлюби, які досі не зареєстровані у відділі записів актів громадянського стану, слід негайно зареєструвати. Ті церковні шлюби, які не були зареєстровані і не будуть зареєстровані до першого жовтня 1943 року, втрачають своє значення перед громадянським законом ¹¹³.

Командуючий Військами Криму.

14 липня 1943 р.

23 липня 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Останнім часом неодноразово спостерігається, що діти шкільного віку без будь-якого контролю з боку старших бродять по околицях тих населених пунктів, де вони мешкають. Нагадую, що батьки та особи, які відповідають за виховання дітей, зобов'язані стежити за своїми дітьми, щоб вони не ходили далеко від дому. Того, хто не виконуватиме своїх обов'язків стежити за дітьми, буде покарано ¹¹⁴.

Командуючий військами Криму.

25 липня 1943 р.

ПОДУШНИЙ ПОДАТОК

В газеті «Голос Крима» від 4 липня 1943 року надруковано розпорядження Сімферопольського районного управління про те, що подушний податок на другу половину 1943 року встановлюється в розмірі 1200 крб. Це оголошення багато хто зрозумів в тому значенні, що вищезазначене розпорядження про розмір подушного податку поширюється на всю територію Криму. Тому доводиться до відома всіх, що видане вище розпорядження — це непорозуміння, його було негайно скасовано відповідними міськими властями.

Щоб уникнути нерівномірного визначення подушного податку, командуючий військами Криму постановив, що цей податок не може бути більшим 400 крб. за рік. В цих межах районні управління і можуть встановлювати розмір подушного податку залежно від платоспроможності населення їхнього району, причому розмір податку має схвалити Ортскомендант. Визначаючи розмір подушного податку, районні управління мають підходити до цього дуже обережно, щоб не переобтяжити населення непосильним податком.

Сімферопольський район вже відрегулював розмір подушного податку відповідно до виданих командуючим військами Криму правил ¹¹⁵.

Командуючий військами Криму.

1 серпня 1943 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ

На підставі наданих мені судових прав, я засудив до смертної кари через розстріл Олександра Курепіна, який народився 26/II-1919 року, мешкав у м. Сімферополі по вул. Гоголя, № 22.

Підстава для вироку: засуджений був керівником організованої банди злодіїв, його піймали на місці злочину. Засуджений зізнався, що останнім часом він організував і здійснив цілу низку крадіжок.

В даному випадку Курепіну слід було винести лише смертний вирок.

Комендант.

6 серпня 1943 р.

Згідно з розпорядженням пана Миського Комісара м.Сімферополя, Февральська вулиця перейменована і називається «Готська» вулиця ¹¹⁶.

(В рубриці «Офіційний відділ» — В. Г.)

25 серпня 1943 р.

ПРО ТОРГІВЛЮ НІМЕЦЬКИМИ ТОВАРАМИ

Німецькі товари можуть вільно продаватися, якщо вони не є військовим майном.

Вільно продаватися і купуватися можуть, наприклад, запальнички, камінці до них, бритвенні апарати і леза і т.п. Ці предмети жодній конфіскації не підлягають.

Майно, яке належить армії, не може продаватися і купуватися ні на ринках, ні на базарах, ні в крамницях, ні в комерційних крамницях, ні в будь-яких інших торговельних установах.

Армійське майно не може також даруватися цивільному населенню. При виявленні торгівлі армійським майном або даруванні його, воно підлягає конфіскації.

До поняття армійського майна входять такі речі, як, наприклад, кухонний посуд військового зразка, солдатські фляжки, полотнища палаток, військові чоботи, пальне і т.п.

Військовослужбовці не мають права відвідувати ринки і займатися торгівлею, як і не можуть обмінювати або продавати товари з армійських крамниць ¹¹⁷.

19 вересня 1943 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ НІМЕЦЬКОГО ВОЄННОГО УПРАВЛІННЯ

Розпорядження про купівлю і продаж продуктів сільського господарства і харчової промисловості (постанова про сільськогосподарський товаробартер), яке останніми днями було опубліковане в Криму шляхом розклеювання на вулицях, видано Німецьким командуванням з метою забезпечення харчами цивільного населення.

Це розпорядження зовсім не означає заборону вільної торгівлі. Навпаки, воно ставить за мету краще регулювати постачання вільного ринку продуктами для забезпечення населення. Тому населення не має підстав для турбот про нормальний розвиток своєї господарської і торговельної діяльності.

17 вересня 1943 р.

* * *

Затаївшись у підпіллі, більшовицькі агенти докладають всіх зусиль, щоб порушити нормальне життя в Криму, щоб посіяти серед людей паніку і недовіря до заходів Німецького командування. Цими днями опубліковано постанову про сільськогосподарський товарообмін. Ця постанова по суті нічого нового не вводить. Закон про обов'язкову здачу лишків сільськогосподарських продуктів селянами існує вже майже два роки. Однак ворожа агентура постаралася змалювати справу так, ніби німці збираються ближчими днями покинути Крим і намагаються забрати у населення всі продовольчі запаси. Тому, мовляв, мешканцям не слід везти на базар продукти, бо німці все одно їх відберуть; всі продовольчі запаси слід негайно ховати або закопувати в землю.

Опублікування «Повідомлення Німецького Воєнного управління» має покласти край існуючим безчинствам. Ні про яку ліквідацію вільної торгівлі не може бути й мови. Навпаки, Німецьке командування, видаючи свою

постанову, прагнуло поліпшити постачання населення. Ринок має функціонувати, як і раніше. Паніки не повинно бути. Населення має чинити рішучий опір підступним діям більшовицької пропаганди ¹¹⁸.

15 жовтня 1943 р.

ОФІЦІЙНИЙ ВІДДІЛ

Досвід показує, що встановлення тимчасових печей взимку викликає пожежі. Щоб уникнути цього, встановлення тимчасових печей залежатиме від дозволу пожежної команди м. Сімферополя. Бажаючі встановити в помешканні тимчасову піч мають звернутися до начальника пожежної охорони (вул. Колокольна, 16), який пошле спеціаліста для перевірки, чи відповідає установка протипожежним правилам, і лише тоді буде дозволено встановити піч.

За одержання дозволу на встановлення печі слід внести 5 крб.

Розпорядження вступає в дію з дня його опублікування ¹¹⁹.

*Сімферополь, 1 жовтня 1943 р.
Комендант міста.*

14 січня 1944 р.

ОГОЛОШЕННЯ

Поліцейське управління м. Сімферополя доводить до відома всіх громадян про те, що всі знайдені ними документи і коштовності слід негайно передати в Стіл знахідок при Адресному бюро Поліцейського управління, яке розташоване в будинку б. Європейського готелю по вул. Салгирній, № 5, або в найближче поліцейське відділення.

Поліцейське управління попереджає, що за приховування знахідок і нездачу їх в установленому порядку

порушники притягуватимуться до відповідальності.

Особи, які знайшли цінності і здали їх до Столу знахідок при Адресному бюро Поліцейського управління, мають право на винагороду в розмірі 1/5 вартості предмета.

Розпорядження вступає в дію з дня опублікування ¹²⁰.

Управління поліції.

16 лютого 1943 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Оголошуючи цей наказ, забороняю цивільному населенню ходити вулицями з 17 години вечора до 4 години ранку.

*Градоначальник м. Сімферополя.
Сімферополь, 14 лютого 1944 р.*

1 березня 1944 р.

З А К Л И К ДО СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ КРИМУ!

Селяни!

Крим є особливо важливою фортецею у боротьбі проти більшовизму. Всі спроби ворога захопити цю фортецю були й будуть марними.

З незламною волею до боротьби, завдяки успішним оборонним боям на протязі останніх місяців, Німецька армія в Криму з повною вірою в свою перемогу іде назустріч всім наступним подіям.

Селяни Криму!

У спільній роботі і боротьбі, в якій німецькі солдати і союзники Німеччини стоять пліч-о-пліч з усім населенням, ви займаєте важливе місце.

Ваша робота забезпечує усіх харчуванням!

Напружте всі ваші сили і використайте всі ваші засоби, щоб кожен клаптик землі був дбайливо оброблений і приніс користь всьому населенню. Німецьке Командування допоможе вам у цій роботі..

За роботу! Ви перебуваєте під захистом Німецької армії і її союзників. Вони будуть турбуватися про те, щоб у Криму і надалі були збережені порядок і спокій і щоб восени ваша праця була винагороджена врожаєм.

В боротьбі і роботі буде створено умови для остаточної перемоги і остаточного знищення більшовизму ¹²¹.

Головнокомандуючий генерал-подковник Єнеке.

3 березня 1944 р.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я

Оголошуючи цей наказ, забороняю цивільному населенню ходити вулицями з 18 години вечора до 4 години ранку.

*Градоначальник м.Сімферополя.
Сімферополь, 2 березня 1944 р.*

19 березня 1944 р.

ЦЕНТРАЛЬНА РОСІЙСЬКА ПОШТА

Через воєнні події багато сімей з різних областей Росії роз'єдналися. Газети у визволених від більшовиків областях весь час друкують оголошення про розшук сімей і рідних, і багато з них не залишилися без відповіді. Але щастя знайти одне одного таким чином випадає на долю небагатьох.

До різних німецьких комендатур безперервно надходять запити добровольців, жителів визволених областей і тих, хто своєю працею в Німеччині допомагає спільній справі боротьби з більшовизмом про місцезнаходження їхніх евакуйованих родичів.

Йдучи назустріч бажанню зберегти наші сім'ї, Німецьке Верховне Командування заснувало кілька центральних довідкових бюро — відділень центральної російської пошти. Вони відповідатимуть на запити про розшуки, наскільки це можливо в існуючих умовах. Для цього Німецька армія віддає свій апарат в розпорядження визволеного від більшовиків населення Росії. Старанно розроблена організація потурбується, щоб адреси тих, хто розшукується, були точно встановлені. Заснуються два центральні довідкові бюро, які охоплюють такі області:

ЦЕНТРАЛЬНЕ ДОВІДКОВЕ БЮРО I **N польової пошти 57800**

РРФСР: Краснодарський край з автономною Адигейською областю, Орджонікідзевський край з Кизлярським районом, Карачевською автономною областю і Черкеською автономною областю, Ростовська область.

АРСР: Дагестанська, Кабардино-Балкарська, Калмицька, Кримська, Північно-Осетинська, Чечено-Інгушська.

Українська РСР, області: Запорізька, Миколаївська, Одеська, Сталінська.

Молдавська АРСР.

Азербайджанська РСР з Нахічеванською АРСР.

Автономна область Південної Осетії (Грузинська РСР).

ЦЕНТРАЛЬНЕ ДОВІДКОВЕ БЮРО II **N польової пошти 11900**

РРФСР: області — Воронежська, Курська, Сталінградська з Астраханським районом.

Українська РСР: області — Вінницька, Волинська, Ворошиловградська, Дніпропетровська, Житомирська, Кам'янець-Подільська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Ровенська, Сумська, Харківська, Чернігівська.

Feldpost

Anlage 2. Хто розшукує:
(Ausgaben der Suchenden)

Прізвище _____
(Name)

Ім'я і про батькові . _____
(Vor- und Vatersname)

An dir

У жінок дівоче
прізвище _____
(bei Frauen auch
Mädchenname) _____

_____

Feldpost-Nr.
(№ польової
пошти)

Дата і місце народження
(Geburtsdatum und
Geburtsort) _____

Фах і місце роботи
(Beruf z. Zt. beschäftigt)
_____
_____

Місце проживання на 22.6.41.
(Wohnort am 22.6.1941)

Область(Gebiet) _____
Район(Bezirk) _____

Село або місто
(Dorf oder Stadt)

Вулиця _____ будинок № _____
(Strasse, Hausnummer)

Місце проживання нині:
(Jetziger Wohnort)

Область(Gebiet) _____
Район _____
(Bezirk)

Село або місто _____
(Dorf oder Stadt)

Вулиця _____ будинок № _____
(Strasse, Hausnummer)

Можливе місце проживання
після 22.6.41. _____
(Evil, früh, Wohnort nach dem 22.6.1941)

Я розшукую

(Ich suche)

Прізвище, ім'я і побатькові, у жінок і жіноче прізвище
(Name, Vorname und Vatersname, bei Frauen auch Mädchenname)

Дата і місце народження
(Geburtsdatum und Geburtsort)

Місце проживання на 22.6.41. Область, район, село
(Wohnort am 22.6.1941).

або місто, вулиця, будинок №
(Gebiet, Bezirk, Dorf oder Stadt, Strasse, Hausnummer)

Можливе місцепроживання після 22.6.41.
(Evil, früh, Wohnort nach dem 22.6.41).

Всі запити про розшук людей — вихідців із перерахованих областей і районів — слід надсилати в ці Центральні довідкові бюро за вказаними номерами польової пошти. З цією метою слід користуватися особливими листівками польової пошти, які можна одержати в німецьких Ортскомендатурах, у сільських старост і в районних управліннях.

Про відправника і одержувача на листівці, по можливості, слід дати найточніші дані: прізвище, ім'я і по-батькові, дата народження (якщо відома) і попередня адреса. Це необхідно, бо в довідковому бюро складатимуться списки за зазначеними даними. Це забезпечить швидке їх знаходження і передачу листів. (Дивись зразок листа)¹²².

2 квітня 1944 р.

3 КВІТНЯ 1944 Р. — ПЕРЕХІД НА ЛІТНІЙ ЧАС

Берлін, 22 березня. Перехід з зимового на літній час відбудеться 3 квітня 1944 р. о 2 годині після півночі. В цей час стрілки всіх годинників слід перевести на одну годину вперед, тобто з 2 години на 3 годину.

9 квітня 1944 р.

НАКАЗ № 83
ПО СІМФЕРОПОЛЬСЬКОМУ МІСЬКОМУ УПРАВЛІННЮ
ВІД 7 КВІТНЯ 1944 Р.

З метою впорядкування торгівлі на території м.Сімферополя і ліквідації спекуляції продуктами першої необхідності, за розпорядженням Німецького Командування, **н а к а з у ю:**

1. З 10 квітня ц.р. ввести новий прейскурант цін на сільськогосподарські продукти як для осіб, що торгують на території міських базарів, так і в ларках та крамницях міста.

2. Відмінити існуючі раніше надбавки в прейскурантних цінах для осіб, які торгують в ларках та крамницях.

3. Особи, які порушують прейскурантні ціни, підлягатимуть суворому адміністративному стягненню:

а) відбиранню патентів (промислових посвідчень);

б) ув'язненню в штрафному таборі строком не менше одного місяця.

4. Заборонити оптовий продаж сільськогосподарських та інших продуктів для перевезення їх до інших міст і районів Криму.

За порушення вищезазначеного в порушників правил торгівлі відбиратимуть патенти (промислові посвідчення), а самих порушників відправлятимуть до штрафного табору на строк не менше 3-х місяців.

Продукти, скуплені для вивозу за межі міста Сімферополя, конфісковуватимуть, а осіб, які займаються скуповуванням продуктів, ув'язнюватимуть до штрафних таборів строком не менше 2-х місяців ¹²³.

Міський голова Данилов.

Е П І Л О Г

«Заклик» генерал-полковника Є. Єнеке («Голос Крима», 1 березня 1944 р.) виявився останнім публічним зверненням вищої німецької адміністрації до жителів Криму. З дня появи на сторінках «Голоса Крима» історичних рядків командуючого 17-ю німецькою армією до визволення міста Сімферополя, в якому містилася редакція профашистської газети, залишалося 43 дні.

Слід відзначити одну суттєву обставину. Ті, хто вивчає історію окупаційного режиму в Криму на основі німецьких наказів і розпоряджень 1941-1944 рр., отримають відповідь далеко не на всі питання. Так, у наказах,

розрахованих на відкриту публікацію, немає, наприклад, жодного слова про нелюдське ставлення до радянських військовополонених, про масові розстріли євреїв, циган, кримчаків, про систему заложництва, концтабори смерті, дикі облави і насильницьке вивезення кримчан на каторжні роботи до Німеччини.

Секретні накази та розпорядження, які виходили від урядових структур нацистської Німеччини, командування Вермахту і управління Служби безпеки, просто-напросто не публікувалися. Шукати їх також немає рації, як і знайти, приміром, у газеті «Красный Крым» за 1920 або 1921 рік повідомлення про масові розстріли солдатів і офіцерів російської армії, які здалися на ласку переможців; або шукати в тій же газеті за травень-червень 1944 р. інформацію про десятки тисяч представників депортованих народів Криму — татар, греків, болгар, вірмен...

На закінчення вважаю за необхідне сказати кілька слів про те, як створювалася ця книга.

Весною 1995 року активістка Товариства друзів Хайденберг — Сімферополь Сюзанна Крац попросила мене написати статтю для наукового збірника, який планували надрукувати в Хайденберзі. Тема — фашистський окупаційний режим в Криму в 1941 — 1944 рр. Я з ентузіазмом взявся за справу. Щоб бути максимально об'єктивним і в той же час зберегти власні оцінки, мені довелося вибрати хрестоматійну методику подання інформації. З газети «Голос Крыма» мною було вибрано 33 накази і розпорядження німецьких властей на рівні міста Сімферополя і всього Криму. Ці документи діалектично освітлювали всі сторони окупаційного режиму.

Після завершення роботи я по-новому відчув колорит відібраних і оброблених документів. Внутрішньо я відчував гордість за право першовідкривача: адже до 1991 року профашистська газета «Голос Крыма» та низка інших видань і документів з Центрального державного архіву Криму були закриті для рядових громадських досліджувачів, а наведені мною накази і розпорядження за останні 50 років вводилися в науковий обіг в мізерній

кількості і фрагментарно.

Деякою мірою схема компонування самих документів і коментарів до них була підказана публіцистичним фільмом кінорежисера Михайла Ромма «Звичайний фашизм», який вперше я побачив у студентські роки, рівно 30 років тому назад. Тоді ця стрічка йшла на екранах Західної Німеччини під назвою «Фашизм кожного дня».

У ті ж роки (1966 р.) дуже сильне враження справив на мене роман-документ Анатолія Кузнецова «Бабий Яр». Це твір про трагедію Києва в період німецької окупації. Навіть у скороченому цензурою варіанті він був спрямований не лише проти німецького фашизму, а й (невидимо!) проти тоталітарного комуністичного режиму.

В 1969 році автор втік з СРСР на Захід, загинув через 10 років, здається, в автокатастрофі.

В «Бабьем Яру» є розділ «Глава подлинных документов», де зібрані накази і оголошення окупаційних властей Києва, які стосуються осені 1941 р. Ось деякі з них:

«Всіх голубів у місті і приміській смузі негайно знищити.

Хто після 26 жовтня триматиме голубів, того розстріляють як саботажника.

*Ебергард,
комендант міста.*

* * *

«В Києві зловмисно пошкоджено засоби зв'язку (телефон, телеграф, кабель). Через те, що шкідників більше терпіти неможливо, **в місті було розстріляно 400 чоловіків**, що має стати застереженням для населення.

*Ебергард,
генерал-майор і комендант міста».*

«Всі наявні в цивільного населення валяні чоботи, включаючи і дитячі валянки, підлягають негайній реквізиції. Користування валяними чоботами забороняється і каратиметься як і недозволене користування зброєю».

Використовуючи методику відбору і подання документів Анатолієм Кузнецовим в «Бабьєм Яру», я розпочав добірку матеріалів з газети, яка видавалася в період німецької окупації в Криму. І тут я виявив майже дзеркальну подібність принципів і методів, якими гітлерівці користувалися в столиці України — місті Києві і в столиці Криму — Сімферополі. Нагадаю, що відстань між Києвом і Сімферополем по прямій — близько 650 км. Ці міста значно відрізнялися за історією виникнення і існування, за розмірами, численністю населення, за національним і релігійним складом жителів і, в кінці кінців, за духовним і культурним станом жителів міста і навіть — за їх побутовим виглядом. Однак і в Києві, і в Сімферополі політика німецьких нацистів у всіх основних напрямках співпадала.

Рукопис, готовий для перекладу на німецьку мову, було розглянуто в видавництві «Тавріда». Там мені запропонували розширити його за рахунок друкування всіх німецьких наказів і розпоряджень, надрукованих на сторінках «Голоса Крима» з кінця 1941 р. по квітень 1944 р.

Переконаний, що вихід у світ цієї праці дасть імпульс для аналогічних документальних публікацій в різних регіонах України. Зі свого боку дослідники на підставі величезної кількості документів можуть виявити загальні і часткові закономірності, особливості і специфіку фашистського окупаційного режиму в Києві і Одесі, на Донбасі і на західній Україні, в інших надзвичайно різноманітних за історичними і національними особливостями містах і областях України.

В. Гуркович

П Р И М І Т К И

¹ На сторінках «Голоса Крыма» текст наказу не був опублікований. Сімферопольці дізналися про його зміст із листівок-афіш. Практика розклеювання листівок, афіш і плакатів існувала протягом всього окупаційного періоду.

² Перше повідомлення від німецької комендатури про втрату двох жінок, які «з допомогою зламуння проникли в приміщення німецької частини і здійснили крадіжку», було опубліковане в «Голосе Крыма» 25 грудня 1941 р. Газета жодного разу не згадала про те, що в листопаді 1941 р., відразу після встановлення окупаційного режиму, у Сімферополі було повішено десятки людей (з табличками «мародер», «грабіжник» іт.д.)

³ Це оголошення деталізує наказ про здачу лишків продуктів від 16 грудня 1941 р. Інспірована окупантами кампанія по виявленню лишків муки, жирів і цукру викликала першу масову негативну реакцію населення. Ніхто не хотів віддавати продукти, мало хто вірив у мотивацію наказу (застереження від важкого зубожіння населення).

Характерно, що Сімферопольське міське управління почало видавати хлібні картки населенню в день видання наказу німецьких властей по відбиранню продуктів.

⁴ Подібні накази, розпорядження, оголошення викликали мало довіри у всіх обивателів, у т.ч. у тих, хто з надією чекав повалення радянської влади і встановлення «нового порядку» під захистом німецької армії. Поряд з суворими, але демагогічними наказами мешканці могли прочитати в «Голосе Крыма» (21.01.1942 р.) статтю про виступ А. Гітлера: «Фюрер у своєму виступі в Мюнхені згадує про перебудову на Сході: «Це буде справжнім спасінням для Європи, коли тільки зникне небезпека зі Сходу, тоді і родючість, і велика кількість цієї землі будуть до послуг всієї Європи».

⁵ Окружне сільськогосподарське управління - організація, яка була створена окупантами і працювала, в першу чергу, в інтересах німецьких властей (постачання Вермахту, Німеччини). Окружне с/г управління діяло на території всього Кримського (Таврійського) генерального округу (територія довоєнної Кримської АРСР, площа 22900 кв.м.). Кримський округ був одним з шести округів рейхскомісаріату «України».

6 «Винні... будуть покарані». Як правило, у всіх німецьких наказах конкретно вказувалась форма покарання. Наприклад, смерть, примусові роботи на певний строк, штраф у фіксованій сумі, конфіскація майна тощо.

7 Як правило, німецькі накази різного характеру (з розбиванням за пунктами) не об'єднувалися єдиним підписом.

8 Характерний вид подання німецького наказу - без номера, дати і авторства. Примітно, що це розпорядження, як і багато інших наказів німецького командування, не було офіційно відмінено до кінця німецької окупації Криму. На практиці ж воно, як і ряд інших обов'язкових до виконання розпоряджень і вказівок, порушувалося. У даному випадку - з боку військовослужбовців Вермахту, - в першу чергу.

9 Категоричність цього наказу, як і подібних до нього, створювала серйозні труднощі для населення. В першу чергу порушувалася система забезпечення міста продуктами із сільської місцевості.

10 Фраза типу «у приміщенні німецьких частин» вживалася в широкому значенні: усі бувші радянські підприємства, склади, заклади та залишені квартири автоматично ставали власністю німецьких окупаційних властей або Вермахту.

11 Послаблення не було навіть цивільним особам, які співробітничали з окупантами. Характерно, що в 30-ті роки у зв'язку з дефіцитом електроенергії в Сімферополі централізовано відключали подачу електроенергії, але тільки в районах, де були будинки приватного сектору.

12 З часом цю заборону непомітно відмінили. Однак конкретної дати відміни розпорядження від 1 січня 1942 р. на сторінках «Голоса Крима» немає.

13 Командуючий 11-ю німецькою армією Еріх фон Манштейн у своїй книзі «Втрачені перемоги» (М., 1957, с.255) повідомляє про те, що радянський десант у Євпаторії 7 січня 1942 року був знищений і «було вбито близько 1200 озброєних партизанів». Немає жодних сумнівів у тому, що до категорії «озброєних партизанів» він записав сотні цивільних громадян, які не мали ніякого відношення до озброєного опору Вермахту.

14 Перше повідомлення про перейменування вулиць у м.Сімферополі.

Перейменування здійснювалося в кілька етапів. В основному, поверталися старі дореволюційні назви, нейтральні за ідейно-історичним змістом і такі, що не нагадували про багатовікове минуле Росії. Наприклад, вул. К.Маркса, що до революції називалася Єкатерининською, стала Гауптштрассе - Головною вулицею. Не отримали колишньої назви вулиці: Олександро-Невська, Воронцовська, Лазаревська, Марківська,

Пироговська, Суворовська, Шаховська, бульвар Крим-Гірея, провулок Фабра.

15 Цей наказ, звернений до жителів м.Сімферополя, шокував багатьох, бо в ньому офіційно вводився принцип заложництва і кругової відповідальності: «Вбивство одного лише німецького солдата червоною сворою каратиметься смертю багатьох із вас».

16 Як і багато інших наказів, що регламентували або обмежували пересування цивільних осіб, його не відмінили до останніх днів окупації півострова (якщо судити з публікації у газеті «Голос Крима»).

Характерний зразок непрофесійного перекладу німецького наказу на російську мову: «каждое лицо гражданского населения», «в 5 км в ее окружности», «старшины сел ... обязаны немедленно опубликовать это распоряжение всему населению».

17 Як і попередній наказ, це «нагадування» грішило недосконалістю перекладу з німецької мови на російську (зокрема: «лица... будут подвергаться строгому взысканию»).

18 Радянські гроші офіційно ходили на окупаційній території Криму до 1 травня 1944 р. за курсом 10 крб. = 1 німецька марка. Слід нагадати, що радянські купюри мали зображення шахтаря, червоноармійців, військового пілота і В.І.Леніна.

19 Наказ забороняв торгівлю в базарних ларках і на прилавках. Але нічого не сказано про торгівлю з рук, возиків, возів.

20 Вільний продаж м'яса і м'ясопродуктів на Сімферопольському базарі було заборонено на весь період окупації. Скуповування м'яса проводилося німецькими господарськими службами за фіксованими цінами.

21 Одна з наймотивованіших дій коменданта міста по відношенню до порушників наказів німецького командування (про припинення грабежів і покарання винних).

22 Перше повідомлення такого типу (покарання за спекуляцію). Характерно, що засуджений був татарин.

23 Оголошення Головного Управління поліції м.Сімферополя, в якому служили, в основному, бувші радянські громадяни, починалося зі слів: «На підставі наказу Міської Комендатури...». І міська управа, як і редакція газети «Голос Крима», функціонували під неусипним німецьким контролем у розв'язанні найпростіших питань. Спочатку сімферопольська поліція так називалася: міська допоміжна поліція.

24 Паспорти, видані громадянам за радянської влади, були дійсними на протязі всього періоду окупації Криму (до травня 1944 р.).

25 З початку 1942 р. Окружне сільськогосподарське Управління стало називатися: обласне Управління сільського господарства Криму.

26 Це розпорядження діяло на протязі всього періоду окупації. Не дивлячись на сувору заборону цивільним особам приєднуватися до міської електромережі («Голос Крима», 1 січня 1942 р.) порушення приписів німецького командування продовжувалися.

27 В цілому, для наказів німецького командування характерна логічна продуманість, однак це розпорядження дивує своєю ірраціональністю: після 18 лютого 1942 р. було оприлюднено кілька наказів і звернень до населення про прибирання вулиць, обробіток землі і т.д. І в цих акціях жителі повинні були користуватися, звичайно, своїм інвентарем. Наприклад, 9 квітня 1942 р. «Голос Крима» опублікував звернення Бюро праці до жителів Криму добровільно їхати на весняні польові роботи і на збирання врожаю в «Гаврійські степи». Відїжджаючим наказувалося взяти з собою власні інструменти - сапу, серп...

28 Характерно, що навіть у приватному німецькому оголошенні побутового характеру відчувався наказовий тон (він має негайно все повернути). Не знали німці з Німеччини і менталітету представників місцевого кримінального світу, на яких погроза «особистість того, хто знайшов, встановлена» не мала ніякого впливу. На блатному жаргоні такий прийом називався «взяти на пушку».

29 Очевидно, через недосконалість перекладу з німецької мови на російську з'явилася фраза про заборону «купли (!) товарів без патента». Як це уявляв собі Комендант міста (покупець товару вимагає від продавця пре'явити патент)?

30 ВИКО - WIKO - Wirtschaftliche Kommando - Господарське командування. Малозрозуміла усім кримчанам аббревіатура.

31 Це звернення було адресоване безпосередньо до військовослужбовців Вермахту. Фраза «... ми боролися» з однією і тією ж думкою: «Все для Німеччини» навряд чи могла викликати особливе піднесення навіть у антирадянськи настроєних читачів «Голоса Крима».

32 Тут чомусь згадується вул. Шаховська, яка в березні 1942 р. офіційно називалася вул. Куйбишева. Пізніше вона була перейменована на вул. Довгу. 23 серпня 1942 р. «Голос Крима» друкує листа: «Хоч більшовики давали чотири різні назви вулиці, серед населення вона називалася і тепер називається Шаховською ... На цій вулиці жив росіянин на прізвище Шахов... Він побудував велику народну школу, млин, кінний завод, парники; і Бахчи-Ель, і Красна Горка своїм розвитком зобов'язані Шахову».

Чомусь Шахову, як і низці сімферопольців дореволюційного періоду, які зробили свій внесок у розвиток рідного міста, не симпатизували окупанти. Не кажучи вже про російських державних і воєнних діячів.

Весною 1942 р. бувші радянські радгоспи продовжували зберігати і свою виробничу структуру, і навіть попередні найменування.

33 Вулиця Пограничників при окупантах була перейменована на вулицю Пограничну.

34 Господарське командування Криму від імені (!) Німецького уряду звертається до кримських тютюнників... Про тютюн мова іде майже як про стратегічну сировину. Незважаючи на попередження суворо переслідувати тих, хто перепродує (?) тютюн, чорний ринок тютюну існував протягом всього періоду окупації.

35 Багато окупаційних розпоряджень карального характеру, як правило, були без юридичних мотивацій за зразком «за доведені акти саботажу». Особливо короткими були накази і повідомлення, які друкувалися на листівках. Причини смертного вироку в них вказувалися дуже просто: «за саботаж», «за опір», «за невиконання наказів», «за грабування» і т.д.

36 Перше і останнє оголошення німецькою мовою в газеті «Голос Крима». Зрозуміло, що відкриття таких крамниць і опублікування таких оголошень, крім різко негативної реакції, інших почуттів у місцевого німецького населення не викликали.

... Скільки ж фольксдойче було на території Криму під час окупації? У серпні 1941 р. з Криму було вислано більше 52-х тисяч радянських німців (буває і інша цифра - близько 62-х тисяч). Очевидно, певна кількість бувших кримських німців повернулась під час влади німецьких окупантів. Відомо, що була і нова категорія німців, бувших радянських громадян, які раніше не жили в Криму і прийшли сюди разом з Вермахтом. 25 липня 1943 р. «Голос Крима» повідомив, що в Сімферополі проживало 504 німця.

37 Перше звернення до цивільного населення добровільно їхати на роботу до Німеччини. В аналогічному стилі в подальшому витримувалися усі відозви, звернення, заклики та інша різноманітна пропагандистська інформація.

38 Розпорядження про здачу корів і телят не було мотивоване (на відміну, скажімо, від наказу про здачу лишків продуктів від 17 грудня 1941 р.). Ця акція викликала різку негативну реакцію не лише до окупаційних властей, а до бувших радянських німців (фольксдойче).

39 Одне з досить раціональних розпоряджень адміністративного характеру, яке виходило від окупаційних властей: включення до міської зони приміських населених пунктів з сільськогосподарською орієнтацією (спеціалізацією).

40 Перше повідомлення про страту цивільної особи за політичними

мотивами. Прізвище загиблого зазначене помилково. Слід: Грошилін, Микола Іванович, народження 1920 р. Труп розстріляного не було передано родичам. Комендатура не повідомила в даному випадку, як і в інших випадках, про місце поховання.

41 Подібні змішані комісії організовувалися за розпорядженням або вказівкою німецького командування. Фраза «за ініціативою російського населення» мало кого могла збити з пантелику.

42 Через різку негативну реакцію власників корів і молодняка на вилучення у них живності розпорядження було відмінено без мотивування.

43 Звертає на себе увагу фраза: «Особливо це стосується власників квартир у звільнених міських кварталах». Під час окупації виселялися або переселялися жителі не тільки з окремих будинків, а й цілих кварталів (наприклад, у т.зв. Новому місті, де квартирувалися німецькі військовослужбовці).

Через це бувший власник не міг відвідати свою власну квартиру. Переселення проводилося відповідно до окупаційної рознарядки, як правило, в гірші квартири і приміщення. Все це викликало наступну хвилю негативного ставлення до німців.

44 Характерно, що в цьому розпорядженні мовиться про вилучення всіх літературних (!) творів, «світогляд яких спрямований проти Німецької Імперії», але не говориться про радянську історичну або суспільно-політичну літературу. Очевидно, вилучення подібних видань малося на увазі як звичайна річ.

Це звернення, як і деякі інші, відзначається недосконалістю перекладу з німецької мови на російську («... ті ... твори, оскільки вони являють собою » і т.д.).

45 Безперечно, наказ про заходи ППО виданий напередодні початку 3-го штурму Севастополя (7 червня 1942р.), коли передбачалися активні дії радянських збройних сил, в т.ч. і бомбардирувальної авіації.

46 3 серпня 1942 р. власники корів зобов'язані були здавати по 2 л молока щодня. «В осіб, які не здають молоко, корови будуть відібрані» - із оголошення Міського управління Сімферополя N 35 за 1942 р. («Голос Крима», 2 серпня 1942 р.). Характерно, що на сторінках «Голоса Крима» жодного разу не публікувалися звіти про те, як, в якій кількості і між ким молоко було розподілене.

Для порівняння: 1 л молока коштував 80 коп., номер газети «Голос Крима» - 1 крб.

47 Кардмечик - неточний переклад з німецької мови на російську. Очевидно, Картмьшик (рос.) Сімферопольського району.

48 Кампанія боротьби з бродячими (не прив'язаними) собаками і котами (!) проводилася постійно і жорстоко. Вона, безумовно, мала санітарний характер, але безцеремонні методи боротьби з котами і собаками викликали внутрішній протест у багатьох людей. В першу чергу, у дітей, які були дуже прив'язані до своїх бродячих четвероногих.

49 Характерні особливості наказу: зміна національності здійснюється «при бажанні», тобто кампанія ця була добровільною і необов'язковою.

50 Агжаджерен. Неточний переклад з німецької мови на російську. Очевидно: Агъяр-джерень.

51 У листопаді 1942 р. віковий ценз було змінено: обов'язковій реєстрації в Бюро праці підлягали чоловіки віком від 16 до 60 років, жінки - від 16 до 50 років (Оголошення Міського управління Сімферополя № 52 за 1942 р. - «Голос Крима», 29 листопада 1942 р.).

52 Один із наказів, зв'язаних з підготовкою до зимової кампанії 1942 - 1943 рр. Слід підкреслити, що навіть в епоху всієї суворості сталінських п'ятирічок сімферопольські обивателі не знали подібного регламентування.

53 Наслідки цього наказу на сторінках «Голоса Крима» не відбито. Українське населення Криму, як і російське, на відміну, скажімо, від німецького чи татарського, не користувалося якимись особливими пільгами чи привілеями. З боку німецьких окупаційних властей робилися досить обмежені поступки по відношенню до українців. Наприклад було створено при Міській управі Сімферополя Бюро допомоги українському населенню («Голос Крима», 7 липня 1942 р.).

54 Максимальний час ходіння по місту без дозволу - 17 годин.

55 Подальший розвиток звернення Господарського командування Криму (WIKO) «Кримські селяни-тютюнники!» (2 квітня 1942 р.).

Наказ коменданта міста приватним особам здати тютюн і машини для його різання породив ще одну категорію незадоволених німецько-фашистським порядком. Це була багатотисячна армія курців!

56 Характерно: ображений працівник допоміжної (умовно: місцевої) поліції, а покарання - від німецького Ортскоменданта.

57 Прошло більше 8 місяців окупації, упав Севастополь, весь Крим під контролем Вермахту... Виникла необхідність здати грамофонні платівки...

Буквального перекладу з німецької мови на російську немає: «песни» і «хоровые песни». Характерна і орфографія російської мови періоду фашистської окупації: «Советский Союз; Красная армия».

Вулиця Горького під час окупації не отримала своєї відначальної назви - Дворянська.

58 Один з перших наказів, де зафіксована система оплати натурою. Раніше за подібних обставин формулювання були: «за винагороду» і т.п.

59 У цьому випадку Ортскомендант не мотивував свого рішення. Наказ створював труднощі по забезпеченню міста продуктами, викликаючи ще один привід для незадоволення населення. Програла і певна частина професійних торговців.

Характерна фраза: «ходатайства такого рода воспрещены...» Таких попереджень не читали російською мовою обивателі ні при царюванні Катерини II, ні в епоху Леніна - Сталіна.

60 Внаслідок дій російського чиновника постраждало Міське управління, більшість якого складалася з російських службовців. Винного карає німецький комендант міста.

61 Німецьке господарське командування Криму (WIKO) пояснює, що збирання утильсировини необхідне «для відновлення народного господарства», але не вказує, якого саме народного господарства (Третього Рейху, Рейхскомісаріату України, Кримського генерального округу).

62 Колоритне оголошення. Цікава фраза: «... вона отримала посвідчення про належність до німецької нації з метою використати деякі переваги». Ці «деякі переваги» для німців викликали лише негативні почуття у всіх кримчан, які не належали до фольксдойче.

63 Зрозуміло: фраза про те, що пустуючі квартири будуть надані цивільному населенню пізніше (!), не могла викликати ентузіазму у населення, яке мало гостру потребу у житлі.

64 Знаменно, що в цьому випадку долю румун вирішував німецький комендант міста, незважаючи на те, що в Криму в цей час були румунські військові частини, їхнє командування і представники румунських властей.

65 Крамниця обслуговувала «поки що» (?) тільки військових. Оскільки в лавах німецької армії в 1942 р. були і добровольці з кримських татар, то вони, звісно, мали право на купівлю товарів у цій крамниці.

Надання особливих прав представникам кримськотатарського народу формувало у більшості кримчан не тільки антинімецькі, а й антитатарські настрої.

66 Німецький воєнний комендант міста не тільки карає злочинців, які грабували квартири мирних жителів Сімферополя. Вироки відзначалися великою диференціацією: від найвищої міри покарання до 3-х місяців ув'язнення (залежно від обставин, які пом'якшують вину).

67 8 жовтня 1943 р. газета «Голос Крима» опублікувала таку інформацію: «Від Сімферопольського Міського управління. Згідно з розпорядженням пана Міського Комісара м.Сімферополя від 24 вересня 1943 р. вводиться оподаткування на надприбуток. Прибутки власників

приватних торговельно-промислових підприємств понад 7000 (семи тисяч) карбованців на місяць підлягають вилученню у вигляді податку на прибуток».

Таким чином, вищезитоване положення практично зводило нанівещ зростання приватнопромислової діяльності. Слід вважати, що тут було кілька причин. По-перше, керівництво фашистської Німеччини, яке не бажало жодних (!) політичних утворень на окупованій території СРСР, було й проти зростання і утвердження позанімецького національного капіталу у так зв. «Східних областях». При цьому, капіталу всякого - російського, українського, кримськотатарського... Виняток - колишні радянські німці Криму. Для фольксдойче в економічній сфері було створено режим найбільшого сприяння.

68 Німецька скрупульозність: особи, у яких зберігаються частини (!) моторів, насосів, водопровідних труб і т.д., будуть покарані.

Дивує невизначеність винагороди: «Ці повідомлення можуть бути (!) оплачені».

69 Так відомство «спеціаліста по Східних областях» починало реалізацію однієї з головних ідей свого шефа: в грудні 1941 р. А.Розенберг запропонував А.Гітлеру включити Крим до складу Третього рейху під назвою Готенланд, тобто Земля готів. Місто Сімферополь планувалося перейменувати в Готенбург, Севастополь - в Теодорисгафен.

70 Мається на увазі диференціація покарання: за крадіжку теплих речей, пожертвуваних німецьким народом, - смертна кара, за крадіжку речей, які належать армії, - 1 рік'тюремного ув'язнення.

71 Відповідно до логіки цього наказу особа, яка не представила даних на себе (через відсутність власника будинку або домоуправителя), теж могла бути арештована або оштрафована. Мабуть, за всю історію існування Криму вперше його жителі повинні були провести самоперепис.

72 До війни в Криму налічувалося близько 800 осіб італійського походження. Більшість з них проживали в м. Керчі (за неофіційними даними - до 600 чоловік). Після звільнення Керченського півострова взимку 1942 р. громадяни італійського походження були депортовані за межі Криму. Таким чином, кількість бувших радянських громадян італійського походження на жовтень 1942 р. могла бути близько 200чоловік.

73 Характерно, що повідомлення, надруковане в газеті «Голос Крима» 7 жовтня 1942 р., від імені італійського уряду пропонувало (!) зареєструватися особам італійського походження. Повідомлення «Голоса Крима» 11 жовтня 1942 р. було категоричним: «...особи італійського походження повинні (!) бути включеними до списків...».

74 Повідомлення про відміну цього наказу так і не було опубліковане. Досить дивною була заборона руху по шосе в несприятливу (!) погоду. Сніг? Гололід? Туман? Дощ? Низька хмарність і т.д.?

75 Це оголошення цікаво порівняти з оголошенням в газеті «Голос Крима» від 19 лютого 1942 р. Перша відмінність: зник наказовий тон. Друга: мова йде вже про винагороду тому, хто знайшов втрачений предмет.

76 Цей наказ було перекладено з німецької мови на російську дослівно, але не точно. Алюміній, свинець, кобальт, мідь, олово є кольоровими металами. Технічного терміну «неметал» у російській мові немає.

77 Безперечно, викликає подив, що німецький Командуючий військами Криму регламентує ціни на вільному ринку. Зрозуміло, що підвищення цін при стабільній оплаті праці завдавало шкоди місцевому населенню. З цього погляду «Постанову про заборону підвищення цін» можна вважати позитивною. В той же час німецьке командування видало ряд розпоряджень, які об'єктивно сприяли зростанню цін. В першу чергу - на предмети харчування. Наприклад, заборона купівлі і обміну продуктами за межами м.Сімферополя («Голос Крима», 2 серпня 1942р.).

78 Незважаючи на низку досить суворох аналогічних наказів, місцеве населення з різних причин продовжувало користуватися дорогами, навіть після того, як стемніє. Очевидно, німецьке командування спочатку не могло встановити ефективний цілодобовий контроль на всіх дорогах.

79 Звернення без авторства, але від імені німецького уряду.

80 Одне з небагатьох оголошень в газеті «Голос Крима», де ставилося питання, що торкалося виключно конкретного пункту за межами м.Сімферополя. Як правило, газета, яка формально була органом Сімферопольської управи, друкувала накази і оголошення тільки сімферопольського масштабу або - всекримського.

81 Це розпорядження цікаве тим, що тут перераховані ті організації, які були «німецькими» - WIKO, Централь Ост, Генеральний Комісар Криму, Штаб Розенберга. Другий цікавий аспект: на цивільних автомашинах і мотоциклах, залишалися попередні (радянські) розпізнавальні реєстраційні знаки (номери). Третій: мова йде про реєстрацію машин з німецькими розпізнавальними знаками. Не зрозуміло: малися на увазі тільки автомашини німецьких цивільних і напіввоєнних організацій чи всі німецькі автомашини, в т.ч. Вермахту.

82 З усіх подібних оголошень це найжорстокіше: мова йде про страту неповнолітнього за злочин, за який навіть у найстрашніші періоди радянської історії так суворо не карали.

83 Типова подача інформації: текст наказу не друкується, а лише згадується і коротко подається його зміст. Мотивація заборони в'їзду до Севастополя, Керчі і в Україну невідома.

84 Характерна система: дозвіл на відкриття промислового підприємства виходить від німецьких властей (Міський Комісар при комендатурі м. Сімферополя, Господарське командування, Бюро праці). І тільки після його отримання Головне управління мало право видати патент.

85 Знаменно, що мова йде не про промислові підприємства виробничого характеру. В основному, мова йде про підприємства торгівлі, обслуговування, кустарної діяльності. Видно структуру зайнятості. Примітно, що в найгіршому матеріальному становищі перебували, зокрема, шевці по ремонту на вулиці, чистильщики взуття, а також лікарі, живописці та інші особи вільних професій.

86 Ця анонімна стаття була надрукована на сторінках газети «Голос Крима» 4 лютого 1943 р. (після розгрому німецьких військ під Сталінградом) і стала, по суті, першим закликом німецького політичного і воєнного керівництва до всього населення зайнятих німцями областей Радянського Союзу вступати до лав німецької армії, як допоміжна сила. До цієї хронологічної межі до німецької армії закликалися на добровільних засадах тільки особи німецької національності.

87 Характерно, що кампанією залучення добровольців ставати до лав збройних сил Німеччини керувала німецька організація з миротворчою вивіскою: «Бюро праці».

88 Примітно, що в газеті «Голос Крима» 9 вересня 1942 р. було вперше надруковано залик до всіх румунів і болгарів зареєструватися в Комендатурі. Це оголошення розширило коло «осіб румунського походження». Щоб довести свою належність до румунської нації досить було мати діда або бабу румунського походження.

89 Звернення без авторства, але від імені німецького уряду. Характерно, що в цьому документі говориться про російську (!) землю, яка кормить селян Криму.

90 Наказ гранично детальний. Якщо слідувати букві наказу, то власника нездані пробки (!) до залізничної бочки могли притягнути до відповідальності. Цей наказ за підписом Міського голови написаний явно за німецьким сценарієм. Його походження видає не тільки стиль, а й припис здавати зібрані бочки і пробки до них в комендатуру.

91 Звернення складено в класичних традиціях пропаганди з метою «дати населенню в майбутньому для харчування більшу кількість риби». Характерно, що фраза про те, що пригодні для ловлі риби пристосування

приймаються незалежно від їхнього походження, могла стимулювати цілеспрямовану крадіжку сіток, неводів, канатів тощо. Звернення не підписане. Можна думати, що ініціатива провести цю кампанію виходить від WIKO, тобто Господарського командування.

92 Майже всі накази, звернення і відозви періоду окупації підписувалися без прізвища, але із зазначенням посади. Наприклад: Командуючий військами Криму, Комендант міста або Ортскомендант, Комендант сільськогосподарського управління Криму і т.д. Це оголошення одне з небагатьох, де вказано прізвище посадової особи - Начальник СС і Поліції майор Боше.

93 Систематичному і щорічному обліку і огляду підлягали всі засоби транспорту - автомобілі, коні, вози, велосипеди, в т.ч. жіночі. Санкції проти тих, хто саботував виконання наказів, скрізь були однакові - конфіскація.

94 Ця анонімна відозва написана за німецьким сценарієм (аргументація, стиль і т.п.). Характерна фраза: «Той, хто не вклучається в армію трудящих, зрадник і запроданець». Але пропущено логічну кінцівку: зрадники кого або чого? Батьківщини? Росії? Російського народу?

95 Місцевого шофера, який став причиною нещасного випадку зі смертельним результатом, німецький комендант карає штрафом 200 крб. або 14 днями арешту і позбавленням посвідчення на право управління автомобілем на 3 місяці. За довоєнними радянськими нормами покарання у таких випадках було значно суворішим. Якби російський шофер, наїхавши, вбив німецького солдата, то його покарали б жорстокіше.

96 Знову розширився віковий ценз - від 14 до 65 років. І, як можна зробити висновки з наказу, - цей вік був один і для чоловіків, і для жінок.

97 Характерна фраза, якою починається оголошення, підписане Ортскомендантом: «На підставі наданих мені судових прав...»

98 Характерно, що навіть такий простий і політично нейтральний документ, як «Положення про права зубних техніків», підписує спочатку штабслікар фельдкомендатури, а потім головний лікар Криму. Тим ірреальніше, що мова в «Положенні...» йде про техніків, котрі обслуговують лише цивільних пацієнтів.

99 Політика окупаційних властей щодо церкви (християнської і мусульманської) була досить зваженою і доброзичливо-розрахованою. Вона вражаюче контрастувала з релігійною політикою, яку проводили комуністи в Криму у 20-30 рр.

100 Подальший розвиток «Постанови поліцейського управління» - див. газету «Голос Крима», 11 березня 1943 р. До спиртних напоїв

відносили й вино (див. пояснення в газеті «Голос Крима», 9 травня 1943р.).

101 Проста, але красномовна фраза: «Керівництво Румунського уряду за погодженням з керівництвом Німецького уряду вирішили...». Характерно, що жоден наказ німецьких окупаційних сил не мав преамбули зворотної дії типу: «Керівництво Німецького Уряду за погодженням з керівництвом Румунського Уряду...».

102 Показовий приклад окупаційної пропаганди, спрямованої на населення: російський начальник кривдить російських службовців, його покарали, бо він «діяв проти інтересів Німецької армії».

103 Наказ Верховного Командування Німецької Армії було оприлюднено 21 квітня 1943 р. (день народження Гітлера - 20 квітня). До листопада 1943 р. цей наказ у Криму не мав ніякого значення. І навіть після захвату радянськими військами плацдармів на півночі Криму і на Керченському півострові коефіцієнт корисної дії наказу N 13 був мінімальним. .

104 Положення, відповідно до якого електричне освітлення могло бути лише в кімнатах, де проживають німецькі військовослужбовці, технічно можна було пояснити. Однак з психологічної і етичної точки зору місцеві власники квартир відчували свою ущербність, неповноцінність, залежність від постанови окупаційних властей.

105 «Відповідь генерала-фельдмаршала» - досить гнучкий і навіть вдалий пропагандистський виступ. Ця заява, по формі неофіційна в своїй основі, була природним продовженням установки окупантів на максимальну зайнятість всіх прошарків населення і загальну трудову повинність.

Слід нагадати, що розмова генерала-фельдмаршала Евальда Клейста з сімферопольським живописцем відбувалася влітку 1943 р. Немоżliво допустити, щоб, приміром, у листопаді 1941 р. в Сімферополі відбулася подібна розмова: німецький генерал-фельдмаршал вислуховує претензії кримського митця і по-людськи зрозуміло пояснює, що останній помиляється...

106 Перше офіційне декларування німецьким урядом курсу на передачу землі селянам і про введення приватної власності на землю в т.зв. «східних областях», тобто на території Радянського Союзу, яка була окупована ворогом. Зокрема, в Криму ця декларація 1943 р. уже не могла викликати суттєвої зміни в ставленні місцевого населення до «нового порядку».

Слід відзначити, що наділяти селян землею представники німецького уряду почали з перших місяців окупації Криму.

Ця акція з самого початку відбувалася дуже локально, вибірково,

персонально. Зокрема, землею наділяли тих осіб, які зробили безпосередній «внесок в боротьбу з більшовизмом». 2 квітня 1942 р. газета «Голос Криму» повідомила, що німецьке командування звернулося із закликом сприяти Вермахту в боротьбі з партизанами. Винагорода: збільшення (!) земельного наділу або грошова премія в 1000 крб.

107 Характерно, що тут мова йде не про громадян Німеччини 1914 - 1918 рр., не про підданих імператора Вільгельма, а про «осіб німецької національності».

108 Декларація про введення приватної селянської власності на землю була реалізована в Криму в досить обмеженому масштабі і вибірково. Характерно, що влітку 1943 р. в Берліні у зв'язку зі зміною воєнно-політичної ситуації на фронтах почали замислюватися про ті життєві проблеми, які практично не згадувалися в 1941-1942 рр. Мова йде не тільки про землю, а й про ті категорії радянських людей, про яких А.Розенберг не сказав на початку війни жодного доброго слова (воїни Червоної Армії, військовополонені і т.д.).

109 Один з документів, який свідчить про деякі зміни в політиці німецьких властей на окупованій території (виплата боргів).

110 Незрозумілий наказ. Ланцюги проти ковзання влітку? Абсолютна більшість візків радянського виробництва мали «ошиновані залізом колеса» і відповідно до букви наказу не мали права користуватися ґрунтовими дорогами. Це створювало, природно, незручності і проблеми для місцевого населення. Крім того, в Криму в цей період була велика кількість саме ґрунтових доріг, які, зрозуміло, розкисали в осінньо-зимовий сезон. Але частина з них була проїжджою при всякій погоді. Буквальне виконання наказу про рух машин і візків, коли на дорозі було болото, могло блокувати транспорт на кілька днів або тижнів.

І зразок поганого перекладу з німецької мови на російську - там, де мова йде про шосейні ґрунтові дороги (дорога може бути або ґрунтова, або шосейна, тобто з твердим покриттям).

111 В розпорядженні мова йде про здачу вовни (1,8 кг - з однієї голови), однак нічого не говориться про оплату.

112 До 1996 р. право на користування залізничним транспортом для поїздки з Сімферополя, скажімо, до Севастополя мав кожен громадянин України, але при наявності перепустки на в'їзд до м. Севастополя.

113 Порядок вступу до шлюбу під час окупації майже дзеркально відбивав порядок, який існував до 1941 р. в СРСР.

114 Оголошення, яке викликало у міського населення різноманітні почуття, в тому числі іронічно-зворушливе: Командуючий військами Криму в ролі вихователя.

115 Досить колоритний документ. Окупаційні власті встановлюють розмір подушного податку: 1200 крб. за півроку, тобто 2400 крб. на рік. Сума астрономічна! Вища окупаційна структура відмінє розпорядження нижчої структури («издано по недоразумению») і встановлює межу для податку - не більше 400 крб. на рік.

116 Готська вулиця стала 70-ю з категорії вулиць і провулків, яким були відновлені їхні колишні або надані зовсім інші назви. Останню, 71-у вулицю (Кооперативну), Миське управління назвало на честь художника, академіка батального живопису С.Самокіша, який помер 18 січня 1944 р. Варте уваги те, що художник був лауреатом Сталінської премії, творцем багатьох полотен, які оспівували перемоги Червоної Армії, автором антифашистського плаката «Наше діло праве...» (1941р.).

117 Всі німецькі товари військового зразка мали відповідний напис або маркірування. Наприклад: Wehrmacht (Вермахт). Навіть на посуді (тарілках, чашках) стояло маркірування - фашистський герб (орел зі свастикою) і буква М - MILITARISCH (військове або військовий).

118 9 вересня 1943 р. почався успішний наступ військ Північно-Кавказького фронту на Таманському півострові. Командування Вермахту оцінило неможливість утримувати позиції протягом довгого часу. Під прикриттям сильних ар'єргардів була проведена планова евакуація німецьких збройних сил та інших служб до Криму. В цей же період окупаційні власті на Україні вжили ряд заходів, спрямованих на вилучення у населення продуктів харчування (форми вилучення різноманітні). Акція викликала різко негативну реакцію з боку цивільного населення. З метою заспокоєння кримчан було надруковано «Повідомлення Німецького Военного Управління». Характерно, що заздалегідь непопулярні розпорядження окупантів чомусь не друкували в газетах, а розмножували в листівках, які розклеювали в населених пунктах.

119 Німецький комендант міста стурбований встановленням тимчасових печей у будинках обивателів, що за логікою у кожному суспільстві і в кожному епоху було презумпцією місцевих властей. (Миської управи, Пожежної управи, будівельно-експлуатаційного відділу і т. п.).

120 В кримській пресі за радянського періоду подібні оголошення ніколи не друкувалися.

121 Заклик командуючого 17-ю німецькою армією відбиває деякі зміни у ставленні німецького командування до населення порівняно з 1941 р. або з 1942 р. Однак на 1944 р. довір'я значної більшості кримчан до німецької армії і окупаційної адміністрації було повністю підірване.

122 Характерно, що у березні 1944 р. вперше було вжито словосполучення «різні області Росії», при цьому малася на увазі територія довоєнної РРФСР, Української РСР, Азербайджанської РСР, Молдавської РСР, Грузинської РСР. Пошта називалася «російська», однак поштові листівки можна було отримати в німецьких Ортскомендатурах.

123 Цей документ формально виходив не від німецьких окупаційних властей, а від Сімферопольського міського управління. Він став одним із останніх, виданих вітчизняними колабораціоністами за 5 днів до звільнення Сімферополя. Між іншим, батьки міського управління ніколи не були колабораціоністами в прямому значенні цього слова. Адже колабораціоналізм в європейському розумінні означає певну самостійність і хоча б формальну рівноправність сторони, яка приєдналася до фашистів. Наказ № 83 феноменальний! Преамбула до цього, здавалось би, звичайного документа дає повну і чітку відповідь на питання: хто був реальним господарем у Сімферополі. Справді, сором: німецьке командування дає розпорядження (!) своїм маріонеткам навести порядок на базарі і в крамницях міста.

В. Гуркович

Масово-політичне видання

**ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ В КРИМУ
1941 — 1944 рр.**

ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРЕСИ ОКУПАЦІЙНИХ ВЛАСТЕЙ

**Упорядник
ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ
ГУРКОВИЧ**

Редактор А. П. Ш а б а л о в а
Художній редактор В. В. К у п ч и н с ь к и й
Технічний редактор Н. Д. К р у п с ь к а
Коректор А. П. П е т р о в а

Здано до набору 16.11.95. Підписано до друку 24.03.96.

Формат 84 x 108 1/32. Папір газетний.

Облік.-вид.арк. 6,5

Гарнітура «Таймс».

Друк офсетний. Тираж 5000. прим. Замовл.№ 20

Видавництво «Таврія», 333000, Сімферополь, вул.Горького, 5.

Фірма «СиВиС», Сімферополь, вул. Горького, 5

